

**PRZEGLĄD ORZECZNICTWA EUROPEJSKIEGO
DOTYCZĄCEGO SPRAW KARNYCH**

**Zeszyt nr 3-4/2010
(obejmuje okres 1 sierpnia – 31 grudnia 2010 r.)**

» » » » » » » » » » » » » » » »

**BIURO STUDIÓW I ANALIZ
DZIAŁ PRAWA EUROPEJSKIEGO**

Opr.: Małgorzata Wąsek-Wiaderek

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ A

<i>AI – Orzecznictwo ETPCz w sprawach polskich</i>	4
I. Informacje ogólne i dane statystyczne o wyrokach wydanych w sprawach polskich	4
II Informacje o sprawach rozpatrywanych obecnie przez Trybunał, dotyczących praktyki orzecniczej Sądu Najwyższego	5
III. Omówienie wybranych orzeczeń ETPCz	7
<i>Witek przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 21 grudnia 2010 r., skarga nr 13453/07 (kluczowe zagadnienia: stosowanie środka zabezpieczającego umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym; procedura badania zasadności dalszego stosowania środka zabezpieczającego)</i>	7
<i>Grzegorz Jończyk przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 30 listopada 2010 r., skarga nr 19789/08 (kluczowe zagadnienia: stosowanie tymczasowego aresztowania wobec sprawcy niepoczytalnego do czasu rozpoczęcia wykonywania środka zabezpieczającego umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym)</i>	10
<i>Piotr Nowak przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 7 grudnia 2010 r., skarga nr 7337/05 (kluczowe zagadnienia: brak automatycznego doprowadzenia do sądu tymczasowo aresztowanego po jego zatrzymaniu na podstawie listu gończego)</i>	11
<i>Henryk Urban i Ryszard Urban przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 30 listopada 2010 r., skarga nr 23614/08, (kluczowe zagadnienia: niezawisłość sędziowska; asesory, prawo do rzetelnego procesu)</i>	13
<i>All – Orzecznictwo ETPCz w sprawach przeciwko innym państwom Rady Europy</i>	16
<i>Klaus – Peter Kriegisch przeciwko Republice Federalnej Niemiec – decyzja z dnia 23 listopada 2010 r., skarga nr 21698/06 (kluczowe zagadnienia: prawo do sądu bezstronnego; rzetelność postępowania a porozumienia karnoprocesowe; bezstronność sędziego, który w innym procesie orzekał na podstawie tych samych okoliczności faktycznych; wystąpienie przez sędziego do oskarżonego z propozycją obniżenia kary w zamian za przyznanie się a bezstronność sędziego w toku dalszego orzekania po odrzuceniu tej propozycji)</i>	16
<i>Sakhnovskiy przeciwko Rosji – wyrok Wielkiej Izby z dnia 2 listopada 2010 r., skarga nr 21272/03 (kluczowe zagadnienia: prawo do obrony, jakość obrony z urzędu, odpowiedzialność sądu za zapewnienie możliwości odpowiedniego przygotowania obrony)</i>	19
WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W SPRAWACH KARNYCH ORAZ ZAGADNIENÍ OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz ZA OKRES 1 sierpnia – 31 grudnia 2010 r.	22
CZĘŚĆ B	
<i>BI – Orzecznictwo ETS związane z problematyką prawnokarną</i>	24

<p><i>Sprawa C-205/09 – wyrok ETS z dnia 21 października 2010 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez sąd węgierski w toku postępowania karnego przeciwko Emilowi Eredicsowi (kluczowe zagadnienia: pojęcie „ofiary” w rozumieniu decyzji ramowej w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym, mediacja)</i></p>	24
<p><i>Sprawa C-261/09 – wyrok ETS z dnia 16 listopada 2010 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez Oberlandesgericht Stuttgart (Niemcy) w toku postępowania w sprawie wykonania europejskiego nakazu aresztowania przeciwko Gaetano Mantellowi (kluczowe zagadnienia: europejski nakaz aresztowania (ENA), obligatoryjna przesłanka odmowy wykonania ENA, ne bis in idem)</i></p>	28
<p><i>BII – wybrane sprawy rozpatrywane przez ETS dotyczące pytań prejudycjalnych skierowanych w toku postępowań karnych</i></p>	33
<p><i>Sprawa C-489/10 – pytanie prejudycjalne Sądu Najwyższego RP skierowane dnia 12 października 2010 r. w toku postępowania karnego przeciwko Łukaszowi B. (kluczowe zagadnienia: charakter sankcji przewidzianej w rozporządzeniu unijnym polegającej na pozbawienia rolnika dopłat bezpośrednich; sankcje administracyjne a sankcje karne)</i></p>	33
<p><i>Sprawa C-496/10 – pytanie prejudycjalne Ufficio del Giudice di Pace di Venafro (Włochy) skierowane dnia 15 października 2010 r. w toku postępowania karnego przeciwko Aldo Patriciello (kluczowe zagadnienia: „wyrażanie opinii” w czasie wykonywania obowiązków służbowych – wykładnia art. 9 protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów UE)</i></p>	33
<p>WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ ZA OKRES 1 sierpnia – 31 grudnia 2010 r.</p>	34

CZĘŚĆ A

AI – Orzecznictwo ETPCz w sprawach polskich

I. Informacje ogólne i dane statystyczne o wyrokach wydanych w sprawach polskich

W okresie od dnia 1 sierpnia do dnia 31 grudnia 2010 r. Trybunał ogłosił 43 wyroki w sprawach polskich, z czego 21 dotyczyło wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Ze względu na wagę i różnorodność zagadnień poruszanych w tych orzeczeniach, zostaną one poniżej pogrupowane według praw konwencyjnych, których dotyczą.

I. Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5 Konwencji):

- Brak naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji przy zarzucie przetrzymywania w areszcie śledczym oskarżonego, wobec którego prawomocnie umorzono postępowanie karne z powodu popełnienia czynu zabronionego w warunkach wyłączonej poczytalności: wyrok z dnia 30 listopada 2010 r. *Grzegorz Jończyk przeciwko Polsce*, skarga nr 19789/08.
- Naruszenie art. 5 ust. 1 Konwencji z powodu rozpoczęcia wykonywania środka zabezpieczającego umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym kilka lat po jego orzeczeniu bez bezzwłocznego uzyskania opinii biegłych potwierdzającej konieczność izolacji i leczenia – wyrok z dnia 21 grudnia 2010 r., *Witek przeciwko Polsce*, skarga nr 13453/07.
- Naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji z powodu zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania (3 wyroki): wyrok z dnia 12 października 2010 r., *Polanski przeciwko Polsce*, skarga nr 42146/07; wyrok z dnia 12 października 2010 r., *Jasari przeciwko Polsce*, skarga nr 17888/07; wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., *Grzegorz Baranowski przeciwko Polsce*, skarga nr 40153/09.
- Brak naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji (przy zarzucie zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania – 3 wyroki): wyrok z dnia 5 października 2010 r., *Hartman przeciwko Polsce*, skarga nr 20342/07; wyrok z dnia 26 października 2010 r., *Bator przeciwko Polsce*, skarga nr 6544/08; wyrok z dnia 26 października 2010 r., *Kowalenko przeciwko Polsce*, skarga nr 26144/05.
- Naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji z powodu niedopełnienia obowiązku doprowadzenia tymczasowo aresztowanego do sądu bezpośrednio po zatrzymaniu – wyrok z dnia 7 grudnia 2010 r., *Piotr Nowak przeciwko Polsce*, skarga nr 7337/05.
- Naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji z powodu zbyt opieszałego rozpoznawania zażaleń skarżącej na postanowienie w przedmiocie dalszego stosowania środka zabezpieczającego – wyrok z dnia 21 grudnia 2010 r., *Witek przeciwko Polsce*, skarga nr 13453/07.

II. Prawo do rzetelnego procesu (art. 6 Konwencji):

- Naruszenie art. 6 Konwencji z powodu przewlekłego prowadzenia postępowania karnego: wyrok z dnia 21 września 2010 r., *Deeg przeciwko Polsce*, skarga nr 39489/08; wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., *Antczak przeciwko Polsce*, skarga nr 3360/09.

- Brak naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji (przy zarzucie przewlekłości postępowania karnego) – wyrok z dnia 26 października 2010 r., *Kowalenko przeciwko Polsce*, skarga nr 26144/05.
- Naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (c) Konwencji z powodu niezapewnienia dostępu do kasacyjnego etapu postępowania: 2 wyroki z dnia 5 października 2010 r., *Urbanowicz przeciwko Polsce* (skarga nr 40459/05) i *Szparag przeciwko Polsce* (skarga nr 17656/06).
- Naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu orzekania w sprawie przez asesora, który nie spełnia wymogów „sądu niezawisłego” – wyrok z dnia 30 listopada 2010 r., *Henryk Urban i Ryszard Urban przeciwko Polsce*, skarga nr 23614/08¹.

III. Prawo do prywatności (art. 8 Konwencji):

- Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu uniemożliwienia kontaktów osadzonego z najbliższymi: wyrok z dnia 21 września 2010 r., *Mazgaj przeciwko Polsce*, skarga nr 41656/02; wyrok z dnia 21 grudnia 2010 r., *Nurzyński przeciwko Polsce*, skarga nr 46859/06.
- Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu ocenzurowania korespondencji osadzonego z Trybunałem: wyrok z dnia 5 października 2010 r., *Przyjemski przeciwko Polsce*, skarga nr 6820/07; wyrok z dnia 5 października 2010 r., *Hinczewski przeciwko Polsce*, skarga nr 34907/05; wyrok z dnia 19 października 2010 r., *Bereza przeciwko Polsce*, skarga nr 42332/06.

VI. Prawo do poszanowania wolności sumienia i wyznania (art. 9 Konwencji):

- Naruszenie art. 9 Konwencji z powodu niezapewnienia osadzonemu diety zgodnej z deklarowanym wyznaniem: wyrok z dnia 7 grudnia 2010 r., *Jakóbski przeciwko Polsce*, skarga nr 18429/06.

W omawianym okresie Trybunał wydał również 1 wyrok (*Kulikowski przeciwko Polsce*, skarga nr 18353/03) wskutek wniosku rządu o rewizję poprzedniego wyroku. W tej sprawie skarżący zmarł przed wydaniem pierwotnego wyroku, czego Trybunał nie był świadom. Konieczna okazała się korekta sentencji orzeczenia polegająca na wskazaniu jego spadkobierców jako osób, którym należy wypłacić zasądzone zadośćuczynienie.

II Informacje o sprawach rozpatrywanych obecnie² przez Trybunał, dotyczących praktyki orzeczniczej Sądu Najwyższego

1. Sprawa Kuchta przeciwko Polsce, skarga nr 58683/08³

Skarżący, Arkadiusz Kuchta, został skazany za oszustwo, głównie w oparciu o wyjaśnienia współskarżonego P. N., który przyznał się do winy i złożył przed sądem wniosek o prowadzenie postępowania pod jego nieobecność. Sąd przychylił się do tego wniosku, co

¹ Omówienie tego wyroku mojego autorstwa zostało opublikowane w BPK nr 9/10, s. 41 – 43. Omówienie to zostało też zamieszczone w dalszej części tego numeru POESK.

² Stan na dzień 1 stycznia 2011 r.

³ Streszczenie skargi opracowano na podstawie opisu sprawy udostępnionego przez Trybunał pod adresem: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=Kuchta&sessionId=64620364&skin=hudoc-cc-en>

spowodowało, że skarżący nie miał możliwości zadawania mu pytań w toku procesu. Zarzut naruszenia zasady równości stron z tego powodu został bezskutecznie podniesiony przez obrońcę skarżącego w apelacji od wyroku sądu pierwszej instancji. Sąd Okręgowy w Olsztynie utrzymał w mocy wyrok sądu pierwszej instancji.

Dnia 4 grudnia 2007 r. obrońca skarżącego wniósł kasację od tego wyroku, podnosząc m.in. zarzut prowadzenia postępowania karnego pod nieobecność oskarżonego P. N., co uniemożliwiło skarżącemu zadawanie mu pytań w toku procesu. Dnia 30 września 2008 r. Sąd Najwyższy oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną bez sporządzenia uzasadnienia swego postanowienia.

W skardze do Trybunału skarżący podniósł zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 „d” Konwencji, polegający na naruszeniu zasady „równości broni”.

Skarga Arkadiusza Kuchty została przekazana rządowi do ustosunkowania się dnia 3 września 2010 r. Sprawa jest w toku.

2. Sprawa Robert Śliwa przeciwko Polsce, skarga nr 17519/08⁴

Dnia 29 sierpnia 2006 r. niejaki P. D. został skazany przez Sąd Okręgowy w Przemyślu, m.in. za udzielenie korzyści majątkowej skarżącemu w 2004 r. W składzie sądu zasiadali: sędzia A. S. i ławnicy D. B. i C. J. Następnie, w listopadzie 2006 r., ten sam skład orzekający skazał skarżącego za przyjęcie korzyści majątkowej od P. D. Obrońca skarżącego odwołał się od tego wyroku w listopadzie 2006 r. W sierpniu 2007 r. obrońca wniósł do sądu odwoławczego pismo uzupełniające apelację, w którym zarzucił naruszenie prawa skarżącego do bezstronnego sądu, powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2007 r. (I KZP 9/07). Dnia 18 października 2007 r. Sąd Apelacyjny w Rzeszowie utrzymał w mocy wyrok sądu pierwszej instancji uznając, że zarzut naruszenia prawa do sądu bezstronnego nie został podniesiony w apelacji, zatem nie może być wzięty pod uwagę. Sąd odwoławczy stwierdził jednocześnie, że w sprawie nie zaistniała żadna bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 k.p.k.

W skardze do Trybunału skarżący zarzucił naruszenie prawa do bezstronnego sądu (art. 6 ust. 1 Konwencji). Sprawa została przekazana rządowi do ustosunkowania się dnia 22 października 2010 r.

3. Sprawa Danuta Pohoska przeciwko Polsce, skarga nr 33530/06⁵

Przeciwko skarżącej toczyło się postępowanie przed Sądem Rejonowym w Elblągu w sprawie o składanie fałszywych zeznań i fałszywe oskarżenie niejakiego D. Ł. Wspomniany D. Ł., pokrzywdzony w tej sprawie, był bratem sędziego – prawdopodobnie prezesa lub przewodniczącego wydziału Sądu Okręgowego w Elblągu (w teście angielskim opisu sprawy użyto określenia „*judge supervisor*”).

⁴ Streszczenie skargi opracowano na podstawie opisu sprawy udostępnionego przez Trybunał pod adresem: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=%u015Aliwa&sessionid=64625391&skin=hudoc-cc-en>

⁵ Streszczenie skargi opracowano na podstawie opisu sprawy udostępnionego przez Trybunał pod adresem: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Pohoska&sessionid=64625441&skin=hudoc-cc-en>

Ze względu na tę okoliczność, Sąd Rejonowy w Elblągu wystąpił z wnioskiem do Sądu Najwyższego w trybie art. 37 k.p.k. o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu. Postanowieniem z dnia 18 marca 2005 r. (III KO 2/05) Sąd Najwyższy nie uwzględnił tego wniosku. W toku dalszego postępowania skarżąca bezskutecznie składała wnioski o wyłączenie sędziów Sądu Rejonowego w Elblągu. Zarzut braku bezstronności sędziów orzekających w pierwszej instancji został też bezskutecznie podniesiony w apelacji od wyroku Sądu Rejonowego w Elblągu. Ostatecznie skarżąca została prawomocnie skazana na karę 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 1 roku.

W skardze do Trybunału, w odniesieniu do opisanego postępowania karnego, skarżąca podniosła zarzut naruszenia jej prawa do sądu bezstronnego (art. 6 ust. 1 Konwencji).

Sprawa została przekazana rządowi do ustosunkowania się dnia 2 września 2010 r.

III. Omówienie wybranych orzeczeń ETPCz

Witek przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 21 grudnia 2010 r., skarga nr 13453/07 (kluczowe zagadnienia: stosowanie środka zabezpieczającego umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym; procedura badania zasadności dalszego stosowania środka zabezpieczającego)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Omawiana sprawa dotyczy dość nietypowej sytuacji rozpoczęcia wykonywania środka zabezpieczającego umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym dopiero kilka lat po jego orzeczeniu przez sąd. Pomimo braku rzetelnych i aktualnych danych na temat stanu zdrowia psychicznego skarżącej, przez kilka miesięcy wykonywano ten środek, co zdaniem Trybunału stanowiło sprzeczne z art. 5 ust. 1 Konwencji pozbawienie wolności. Trybunał orzekł również, że procedura rozpatrywania zażalenia na postanowienie o dalszym stosowaniu środka zabezpieczającego nie była prowadzona bezzwłocznie, jak tego wymaga art. 5 ust. 4 Konwencji. Omówione orzeczenie identyfikuje raczej błędy w stosowaniu prawa, nie podważając słuszności samych rozwiązań prawnych dotyczących środków zabezpieczających.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżąca jest lekarzem. W 1999 r. została oskarżona o naruszenie nietykalności cielesnej swojej matki. Po uzyskaniu opinii biegłych psychiatrów stwierdzającej niepoczytalność skarżącej w czasie czynu, prokurator złożył do sądu wnioski o umorzenie postępowania karnego i zastosowanie wobec skarżącej środka zabezpieczającego umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym. Dnia 18 października 2001 r. Sąd Rejonowy w Kielcach uwzględnił wniosek prokuratora. Skarżąca nie stawiała się do szpitala psychiatrycznego. Dnia 14 stycznia 2002 r. skarżąca wniosła zażalenie na postanowienie z dnia 18 października 2001 r., które zostało pozostawione bez rozpoznania jako złożone po terminie.

Przez następne pięć lat skarżąca ukrywała się. Dopiero w 2006 r. policji udało się ustalić jej miejsce zamieszkania. Dnia 19 czerwca 2006 r. skarżąca została zatrzymana w swoim domu w Katowicach i przewieziona do Szpitala Psychiatrycznego w Rybniku. Skarżąca

twierdziła przez Trybunałem, że została zbadana przez lekarzy dopiero wiele dni po przyjęciu do szpitala.

Dnia 19 czerwca 2006 r. Sąd Okręgowy w Kielcach podjął zawieszono postępowanie wykonawcze, jednak dopiero dnia 7 września 2006 r. postanowił o uzyskaniu opinii biegłych co do zasadności dalszego wykonywania środka zabezpieczającego. Dnia 11 września 2006 r. Komisja Psychiatryczna do spraw środków zabezpieczających przedstawiła sądowi opinię z dnia 17 sierpnia 2006 r. o konieczności dalszej przymusowej hospitalizacji skarżącej, sporządzoną w oparciu o jej dokumentację medyczną. Zgodnie z wskazaniem Komisji, skarżąca została następnie przewieziona do Szpitala Psychiatrycznego w Lublinie.

Dnia 7 listopada 2006 r. biegli psychiatrzy przedłożyli sądowi opinię stwierdzającą konieczność dalszego wykonywania środka zabezpieczającego. W oparciu o tę opinię dnia 11 stycznia 2007 r. Sąd Rejonowy w Kielcach orzekł o dalszym stosowaniu tego środka. Zażalenie skarżącej na to postanowienie nie zostało uwzględnione.

Kolejne opinie biegłych psychiatrów w tej sprawie były wydawane w maju, czerwcu i sierpniu 2007 r. Ostatecznie dnia 25 września 2007 r. Sąd Rejonowy w Kielcach postanowił o zwolnieniu skarżącej z zakładu psychiatrycznego, uznając, wbrew opinii biegłych, po uprzednim przesłuchaniu matki skarżącej, że dalsze stosowanie środka zabezpieczającego nie jest konieczne. Postanowienie to zostało zaskarżone przez prokuratora. Ostatecznie jednak zostało utrzymane w mocy i skarżąca została zwolniona ze szpitala psychiatrycznego dnia 16 listopada 2007 r.

2. Zarzuty skarżącej

Skarżąca zarzuciła, że umieszczenie jej w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym stanowiło nielegalne pozbawienie wolności, sprzeczne z art. 5 ust. 1 Konwencji. Ponadto skarżąca podniosła zarzut zbyt długotrwałego rozpoznawania jej zażalenia na postanowienie o dalszym stosowaniu środka zabezpieczającego.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

3.1. W odniesieniu do pierwszego zarzutu

Trybunał postanowił zbadać legalność umieszczenia skarżącej w zamkniętym zakładzie leczniczym z punktu widzenia wymogów art. 5 ust. 1 „e” Konwencji. Trybunał przypomniał, że o legalności i zasadności detencji psychiatrycznej, o której mowa w tym przepisie, decyduje spełnienie następujących podstawowych warunków: 1) musi zostać w sposób rzetelny ustalone, przez kompetentne osoby, w oparciu o obiektywną wiedzę medyczną, że osoba cierpi na zaburzenia psychiczne; 2) zaburzenie psychiczne musi być tego rodzaju, że wymaga przymusowego leczenia szpitalnego; 3) zasadność przedłużającego się przetrzymywania w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym musi być uzależniona od utrzymywania się zaburzeń psychicznych.

Trybunał najpierw zbadał spełnienie powyższych warunków w odniesieniu do pobytu skarżącej w szpitalu psychiatrycznym, zapoczątkowanego dnia 19 czerwca 2006 r. i zakończonego wydaniem postanowienia o dalszym stosowaniu środka zabezpieczającego dnia 11 stycznia 2007 r. Trybunał przyjął za ustalone, że w 2001 r. skarżąca cierpiała na zaburzenia psychiczne, które uzasadniały stosowanie wobec niej środka zabezpieczającego

umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym. Jednak, zdaniem Trybunału, ustalenia poczynione w odniesieniu do 2001 r. nie stanowią wystarczającej podstawy do stwierdzenia, że detencja psychiatryczna skarżącej zastosowana 5 lat później, dnia 19 czerwca 2006 r. także była uzasadniona i zgodna z art. 5 ust. 1 „e” Konwencji. Trybunał zwrócił uwagę, że ocena konieczności detencji psychiatrycznej powinna bazować na aktualnej opinii co do stanu zdrowia skarżącej. Tymczasem w tej sprawie umieszczenie skarżącej w zakładzie psychiatrycznym miało miejsce w oparciu o ustalenia co do jej stanu zdrowia poczynione w 1999 i 2000 r. Dopiero dnia 7 września 2006 r., kilka miesięcy po rozpoczęciu wykonywania środka zabezpieczającego, Sąd Rejonowy w Kielcach zażądał opinii biegłych na temat zasadności dalszej detencji skarżącej. Opinia została przedłożona sądowi dnia 7 listopada 2006 r., jednak dopiero dnia 11 stycznia 2007 r. sąd orzekł o dalszym stosowaniu środka zabezpieczającego w oparciu o aktualne dane medyczne.

Trybunał zaznaczył, że dopuszczalne jest pewne opóźnienie w uzyskaniu aktualnej opinii psychiatrycznej uzasadniającej stosowanie środka zabezpieczającego. Jednak w omawianej sprawie dopiero trzy miesiące po rozpoczęciu wykonywania tego środka sąd zainicjował uzyskanie aktualnych danych na temat stanu zdrowia skarżącej. Dlatego Trybunał orzekł, że nie zostało rzetelnie wykazane, iż w okresie od dnia 19 czerwca 2006 r. do dnia 11 stycznia 2007 r. skarżąca cierpiała na zaburzenia psychiczne uzasadniające konieczność detencji psychiatrycznej. Doszło zatem do naruszenia art. 5 ust. 1 „e” Konwencji w odniesieniu do stosowania środka zabezpieczającego w tym okresie.

Jednocześnie Trybunał orzekł, że dalszy okres detencji skarżącej, od dnia 11 stycznia 2007 r. do jej zwolnienia w listopadzie 2007 r., był zgodny z art. 5 ust. 1 „e” Konwencji. Trybunał wskazał, że w tym czasie konieczność stosowania detencji psychiatrycznej była potwierdzana opiniami biegłych psychiatrów diagnozującymi aktualny stan zdrowia skarżącej. Trybunał nie znalazł powodów, dla których należałoby uznać uzyskane opinie za nierzetelne, skoro były opracowane przez biegłych posiadających wymagane kwalifikacje.

3.2. W odniesieniu do drugiego zarzutu

Trybunał przypomniał, że dla osób przymusowo i bezterminowo umieszczonych w zakładzie psychiatrycznym lub umieszczonych tam na długi okres czasu, z art. 5 ust. 4 Konwencji wynika uprawnienie do zainicjowania w rozsądnych odstępach czasowych postępowania, które prowadziłyby do sądowego zbadania legalności detencji psychiatrycznej (por. wyrok w sprawie *Winterwerp przeciwko Niderlandom* z dnia 24 października 1979 r., § 39). Kontrola legalności detencji powinna być przeprowadzona bezzwłocznie (wyrok w sprawie *Baranowski przeciwko Polsce* z dnia 28 marca 2000, § 68). Oceniając czas trwania takiej kontroli, Trybunał bierze pod uwagę okoliczności sprawy, w tym stopień skomplikowania badań medycznych, jakie muszą być przeprowadzone w toku procedury kontrolnej.

W omawianej sprawie zażalenie skarżącej na postanowienie z dnia 11 stycznia 2007 r. zostało złożone dnia 15 stycznia 2007 r., natomiast obrońca skarżącej złożył swoje zażalenie dnia 24 stycznia 2007 r. Oba zażalenia zostały rozpoznane dnia 23 lutego 2007 r. W tym czasie sąd odwoławczy nie przeprowadzał żadnych dowodów ani nie uzyskiwał dodatkowych opinii medycznych. W tych okolicznościach Trybunał uznał, że rozpatrywanie zażaleń przez 30 dni nie spełniło wymogu „bezzwłoczności” w rozumieniu art. 5 ust. 4 Konwencji.

Trybunał zasądził na rzecz skarżącej 6000 euro słusznego zadośćuczynienia.

Grzegorz Jończyk przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 30 listopada 2010 r., skarga nr 19789/08 (kluczowe zagadnienia: stosowanie tymczasowego aresztowania wobec sprawcy niepoczytalnego do czasu rozpoczęcia wykonywania środka zabezpieczającego umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

To już czwarty wyrok Trybunału dotyczący dopuszczalnej na gruncie naszego k.p.k. praktyki stosowania tymczasowego aresztowania po umorzeniu postępowania karnego z powodu niepoczytalności oskarżonego aż do czasu rozpoczęcia wykonywania środka zabezpieczającego (poprzednie to: *Mocarska przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 6 listopada 2007 r., skarga nr 26917/05; *Pankiewicz przeciwko Polsce*, wyrok z dnia 12 lutego 2008 r., skarga nr 34151/04; *Kumenda przeciwko Polsce*, wyrok Trybunału z dnia 8 czerwca 2010 r., skarga nr 2369/09). Tym razem Trybunał stwierdził brak naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji, jednak nie podważa to linii orzeczniczej wyznaczonej w dotychczasowych trzech judykatach. W omówionej poniżej sprawie to sam skarżący przyczynił się do tego, że zamiast wykonywania środka zabezpieczającego w odpowiedniej instytucji psychiatrycznej, konieczne było stosowanie „zwykłego” środka zapobiegawczego.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący został zatrzymany dnia 7 grudnia 2007 r. w związku z zarzutem znęcania się nad członkami swej rodziny i kierowania wobec nich gróźb bezprawnych. Następnego dnia zastosowano wobec niego tymczasowe aresztowanie. Po przeprowadzeniu obserwacji psychiatrycznej, biegli psychiatrzy stwierdzili, że skarżący cierpi na schizofrenię i był niepoczytalny w czasie czynu. Z tego powodu 9 kwietnia 2008 r. Sąd Rejonowy w Żarach umorzył postępowanie karne wobec skarżącego i orzekł o zastosowaniu środka zabezpieczającego umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym. Sąd nie uwzględnił też wniosku skarżącego o uchylenie stosowania tymczasowego aresztowania.

Dnia 23 kwietnia 2008 r. tymczasowe aresztowanie skarżącego zostało przedłużone do dnia 22 września 2008 r.

Dnia 21 maja 2008 r. Sąd Rejonowy w Żarach został poinformowany, że skarżący złożył zażalenie na postanowienie z dnia 9 kwietnia 2008 r., jednak skierował je do Sądu Najwyższego. Zostało ono następnie przekazane Sądowi Okręgowemu w Zielonej Górze, który w dniu 2 lipca 2008 r. utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie. Dnia 7 lipca 2008 r. Sąd Rejonowy w Żarach postanowił o umieszczeniu skarżącego w szpitalu psychiatrycznym w Lubiążu. Ustalono, że skarżący będzie mógł być przyjęty do tego szpitala dnia 8 sierpnia 2008 r. Skarżący zaskarżył to postanowienie, kwestionując wybór szpitala psychiatrycznego, w którym miał być wykonywany środek zabezpieczający. Dnia 29 sierpnia 2008 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie. Ostatecznie skarżący został przyjęty do szpitala dnia 15 września 2008 r.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił, że był pozbawiony wolności w areszcie śledczym zamiast w placówce zapewniającej leczenie osób chorych psychicznie. Ponadto skarżył się na zbyt długotrwałe stosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

3.1. W odniesieniu do pierwszego zarzutu

Trybunał uznał, że jedynie pozbawienie skarżącego wolności pomiędzy dniem 2 lipca 2008 r. a dniem 15 września 2008 r. powinno być oceniana z punktu widzenia wymogów art. 5 ust. 1 „e” Konwencji. Tym samym Trybunał zaakceptował argument rządu, że o wykonywaniu środka zabezpieczającego można mówić dopiero od daty uprawomocnienia się orzeczenia sądu, który orzekł o jego stosowaniu. Trybunał nie badał zatem legalności tymczasowego aresztowania skarżącego w okresie od dnia 9 kwietnia 2008 r. do dnia 2 lipca 2008 r. z punktu widzenia wymogów art. 5 ust. 1 „e” Konwencji, uznając je za uzasadnione na gruncie art. 5 ust. 1 „c” Konwencji.

Trybunał ustalił, że pozbawienie wolności skarżącego w okresie od dnia 2 lipca 2008 r. do dnia 15 września 2008 r. było zgodne z prawem krajowym, gdyż art. 264 § 3 k.p.k. przewiduje możliwość stosowania tymczasowego aresztowania do czasu rozpoczęcia wykonania środka zabezpieczającego. Trybunał przypomniał jednocześnie, że legalność pozbawienia wolności nie oznacza jeszcze jego zgodności z wymogami art. 5 ust. 1 Konwencji. W tym celu konieczne jest ustalenie, że pozbawienie wolności nie było arbitralne.

ETPCz odnotował, że skarżący mógł być przyjęty do szpitala psychiatrycznego dnia 8 sierpnia 2008 r., tj. miesiąc po wskazaniu miejsca odbywania środka zabezpieczającego przez sąd. To złożenie zażalenia przez skarżącego na postanowienie z dnia 7 lipca 2008 r. spowodowało oddalenie w czasie umieszczenia go w szpitalu psychiatrycznym.

Trybunał odnotował, że zażalenie to było rozpatrywane przez około 1 miesiąc i 3 tygodnie. Ostatecznie jednak zaakceptował argument rządu, że nie można oczekiwać od organów krajowych natychmiastowego umieszczenia skarżącego we wskazanym przez niego szpitalu psychiatrycznym. Trybunał zgodził się z rządem, że skarżący sam przyczynił się do przedłużenia czasu oczekiwania na rozpoczęcie wykonywania środka zabezpieczającego.

Trybunał orzekł, że opóźnienie w przyjęciu skarżącego do szpitala psychiatrycznego nie było nadmierne (*was not excessive*) i stwierdził brak naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji.

3.2. W odniesieniu do drugiego zarzutu

Tymczasowe aresztowania w sprawie skarżącego trwały od dnia 7 grudnia 2007 r. do dnia 2 lipca 2008 r., tj. przez okres około 7 miesięcy. Zdaniem Trybunału argumenty na usprawiedliwienie stosowania tymczasowego aresztowania skarżącego we wskazanym okresie, podawane w uzasadnieniach postanowień sądów krajowych, były odpowiednie i wystarczające („relevant and sufficient”). Dlatego, mając na względzie ogólny czas trwania postępowania karnego, Trybunał uznał zarzut skarżącego podniesiony na gruncie art. 5 ust. 3 Konwencji za oczywiście bezzasadny i, jako taki, za niedopuszczalny.

Piotr Nowak przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 7 grudnia 2010 r., skarga nr 7337/05 (kluczowe zagadnienia: brak automatycznego doprowadzenia do sądu tymczasowo aresztowanego po jego zatrzymaniu na podstawie listu gończego)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Po wyroku w sprawie *Ladent przeciwko Polsce* (z dnia 18 marca 2008 r.), Trybunał po raz drugi uznał, że brak regulacji wymuszającej doprowadzenie do sądu oskarżonego, za-

trzymanego na podstawie listu gończego, narusza art. 5 ust. 3 Konwencji. Konieczne wydaje się uregulowanie w Kodeksie postępowania karnego obowiązku doprowadzenia do sądu oskarżonego zatrzymanego na podstawie listu gończego. Trudno założyć, że wobec braku regulacji ustawowej i w oparciu bezpośrednio o art. 5 ust. 3 Konwencji dojdzie do ukształtowania prawidłowej praktyki w tym względzie.

1. Stan faktyczny sprawy

Przed Sądem Rejonowym w Szczecinie było prowadzone postępowanie karne przeciwko skarżącemu. Na rozprawie w dniu 13 stycznia 2004 r. skarżący został poinformowany, że następna rozprawa odbędzie się dnia 12 lutego 2004 r. Skarżący nie stawił się do sądu w tym terminie. W międzyczasie wyjechał do Lwowa. Przed Trybunałem twierdził, że kilkakrotnie kontaktował się z sądem informując, że przebywa zagranicą. Jednocześnie jednak nie podał nowego adresu miejsca zamieszkania. Rząd ustalił, że w aktach sprawy nie znajduje się żadne potwierdzenie informacji podanych przez skarżącego.

Na rozprawie dnia 12 lutego 2004 r. sąd wydał postanowienie o zastosowaniu wobec skarżącego tymczasowego aresztowania na okres trzech miesięcy z powodu niestawiania się na wezwanie. Na tej podstawie wydano wobec niego list gończy.

Skarżący został zatrzymany na Ukrainie i dnia 24 stycznia 2005 r. przewieziony do Polski. Skarżący twierdzi, że był niehumanitarnie traktowany przez organy ukraińskie po zatrzymaniu. Okoliczności zatrzymania skarżącego są przedmiotem badania w ramach odrębnego postępowania strasburskiego, w którym pozwanym państwem jest Ukraina.

Po przewiezieniu do Polski skarżący został umieszczony w Areszcie Śledczym w Przemyślu. Już następnego dnia, 25 stycznia 2005 r., skarżący złożył wniosek o uchylenie stosowania tymczasowego aresztowania, zapewniając w nim, że będzie przebywał w Polsce aż do końca procesu. Dnia 4 lutego 2005 r. Sąd Rejonowy w Szczecinie postanowił nie uwzględnić tego wniosku. Kolejny wniosek o uchylenie stosowania środka zapobiegawczego został złożony przez skarżącego dnia 8 lutego 2005 r. Dnia 11 lutego 2005 r. Sąd Rejonowy w Szczecinie postanowił uchylić stosowanie tymczasowego aresztowania skarżącego pod warunkiem wpłacenia poręczenia majątkowego w kwocie 2000 zł. Skarżący wpłacił tę kwotę i wyszedł na wolność dnia 28 lutego 2005 r.

Dnia 12 grudnia 2005 r. skarżący został skazany na karę grzywny. Wyrok sądu pierwszej instancji został jednak uchylony przez sąd odwoławczy. Po ponownym przeprowadzeniu postępowania pierwszoinstancyjnego, skarżący został uniewinniony wyrokiem z dnia 11 marca 2008 r.

Dnia 29 października 2008 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie oddalił wniosek skarżącego o odszkodowanie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie uznając, że skarżący sam przyczynił się do stosowania tego środka zapobiegawczego.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił, że stosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania było bezprawne i, w rezultacie, sprzeczne z art. 5 ust. 1 Konwencji. Ponadto skarżący stwierdził, że z naruszeniem art. 5 ust. 3 Konwencji nie został doprowadzony do sądu bezpośrednio po zatrzymaniu i przewiezieniu do Polski.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

3.1. W odniesieniu do pierwszego zarzutu

Pierwszy zarzut skarżącego został uznany za oczywiście bezzasadny, co spowodowało uznanie skargi w tym zakresie za niedopuszczalną na podstawie art. 35 ust. 3 i 4 Konwencji.

Trybunał nie miał wątpliwości, że tymczasowe aresztowanie skarżącego było zgodne z prawem i zasadne. Skarżący był świadom swego obowiązku stawienia się na rozprawie w dniu 12 lutego 2004 r., gdyż został o nim osobiście poinformowany w czasie rozprawy w dniu 13 stycznia 2004 r.

3.2. W odniesieniu do zarzutu drugiego

Trybunał stwierdził naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji w sprawie skarżącego. Nawiązując do przywołanego wcześniej wyroku w sprawie *Ladent przeciwko Polsce*, Trybunał ustalił, że prawo krajowe nie przewiduje obowiązku automatycznego doprowadzenia do sądu oskarżonego tymczasowo aresztowanego pod jego nieobecność, po jego zatrzymaniu. Tymczasem art. 5 ust. 3 Konwencji nie dopuszcza żadnych wyjątków od obowiązku bezzwłocznego doprowadzenia do sądu osoby w związku z zastosowaniem tymczasowego aresztowania, nawet w sytuacji wydania postanowienia o zastosowaniu tego środka przez sąd. W rezultacie Trybunał uznał, że niedoprowadzenie oskarżonego do sądu bezzwłocznie po jego zatrzymaniu w dniu 24 lutego 2005 r. naruszyło art. 5 ust. 3 Konwencji.

Trybunał zasądził na rzecz skarżącego 2 000 zł słusznego zadośćuczynienia.

Henryk Urban i Ryszard Urban przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 30 listopada 2010 r., skarga nr 23614/08, (kluczowe zagadnienia: niezawisłość sędziowska; asesory, prawo do rzetelnego procesu)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

W omówionym poniżej wyroku, Trybunał strasburski uznał, że asesor nie może być uznany za niezawisły sąd, jak tego wymaga art. 6 ust. 1 Konwencji. Wystarczającym powodem dla takiej oceny jest okoliczność, że mógł być odwołany z funkcji przez Ministra Sprawiedliwości w każdym czasie w okresie pełnienia tej funkcji, jak również to, że nie istniały odpowiednie gwarancje chroniące przed arbitralnym wykonywaniem przez Ministra Sprawiedliwości kompetencji przyznanych mu względem asesorów. W tym zakresie orzeczenie to nie zaskakuje i stanowi swoiste potwierdzenie stanowiska wyrażonego przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku w sprawie SK 7/06.

Z punktu widzenia interesu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych ważniejsze jest to, że Trybunał w uzasadnieniu wyroku wyraźnie wskazał na brak konieczności wznawiania postępowań sądowych, w których orzekali asesory. Stwierdził, że ze względu na zasadę pewności prawa, jak również na fakt likwidacji stanu naruszenia standardu konwencyjnego przez ustawodawcę, orzeczenie naruszenia Konwencji nie musi powodować uruchomienia obowiązku państwa w zakresie wznowienia wszystkich postępowań, w których w pierwszej instancji orzekali asesory.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący zostali obwinieni o popełnienie wykroczenia polegającego na odmowie udzielenia policji informacji co do ich tożsamości. Jednemu z oskarżonych przedstawiono ponadto zarzut używania słów wulgarnych w miejscu publicznym. Po raz pierwszy zostali skazani wyrokiem nakazowym dnia 13 września 2006 r. Wskutek złożenia sprzeciwu postępowanie przeprowadzono ponownie. Skarżący kilkakrotnie składali wnioski o wyłączenie sędziów orzekających w ich sprawie. Jeden z wniosków został uwzględniony. Ostatecznie dnia 2 października 2007 r. obaj skarżący zostali skazani na kary grzywny w kwocie 100 zł za odmowę udzielenia informacji o ich tożsamości. Drugi skarżący został uniewinniony od zarzutu używania słów wulgarnych w miejscu publicznym.

Obaj skarżący złożyli apelacje od tego wyroku. Podnieśli w niej m.in. zarzut, że w ich sprawie orzekał asesor, który nie jest sędzią. Powołali się przy tym na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2007 r., w którym TK stwierdził niezgodność z Konstytucją RP przepisów ustawy o ustroju sądów powszechnych regulujących status asesorów i powierzenie im funkcji orzeczniczych.

Dnia 10 grudnia 2007 r. Sąd Okręgowy w Krośnie utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący podnieśli zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu orzekania w ich sprawie (w pierwszej instancji) przez sąd, który nie spełniał wymogu niezawisłości.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Rząd przedstawił w sprawie obszerną argumentację, tak co do meritum zarzutu, jak i celowości jego rozpoznania. Rząd twierdził m.in., że nie ma już potrzeby zajmowania się przez Europejski Trybunał Praw Człowieka sprawą zgodności z Konwencją orzekania przez asesorów, gdyż po wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2007 r. polski ustawodawca doprowadził do likwidacji tej instytucji. Rząd podkreślił również wagę skutków, jakie może wywołać ewentualne stwierdzenie przez Trybunał niezgodności orzekania przez asesorów z art. 6 ust. 1 Konwencji. Takie orzeczenie może doprowadzić do otwarcia drogi prawnej do wznowienia tysięcy prawomocnie zakończonych postępowań sądowych.

Trybunał uznał jednak zasadność merytorycznego rozpoznania zarzutów skarżących. Rozpoczął od przypomnienia standardu prawa do sądu niezawisłego, jaki na gruncie art. 6 ust. 1 Konwencji ukształtowało jego orzecznictwo. Następnie stwierdził, że jego rolą jest dokonanie oceny, czy asesor B. R.-G., która orzekała w sprawie skarżących w pierwszej instancji, spełniała wymogi niezawisłości.

Trybunał obszernie przywołał ustalenia poczynione przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku w sprawie SK 7/06 i postanowił odnieść je do zarzutu skarżących. Stwierdził, że chociaż wyrok TK dotyczył kontroli zgodności norm ustawy z Konstytucją, to jednak jego ustalenia mogą zostać zastosowane do okoliczności rozstrzyganej przez niego sprawy, uwzględniając podobieństwo pomiędzy konstytucyjnym i konwencyjnym standardem niezawisłości sędziowskiej. Trybunał odnotował, że TK orzekł niezgodność badanej ustawy z art. 45 Konstytucji, a wyrażone w nim gwarancje rzetelnego procesu są identyczne z uregulowanymi w art. 6 ust. 1 Konwencji. Trybunał uznał, że dokonanie przez niego odmien-

nej oceny i wydanie wyroku odmiennego niż ten ogłoszony przez TK byłoby usprawiedliwione tylko wówczas, gdyby ustalił, że sąd krajowy (czyli TK) dokonał nieprawidłowej interpretacji lub nieprawidłowego zastosowania Konwencji lub standardów wynikających z jego orzecznictwa.

Ostatecznie Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że asesor B. R.-G. nie może być uznana za niezawisły sąd, jak tego wymaga art. 6 ust. 1 Konwencji. Wystarczającym powodem dla takiej oceny jest okoliczność, że mogła być odwołana z funkcji asesora przez Ministra Sprawiedliwości w każdym czasie w okresie pełnienia tej funkcji, jak również to, że nie istniały odpowiednie gwarancje chroniące przed arbitralnym wykonywaniem przez Ministra Sprawiedliwości kompetencji przyznanych mu względem asesorów.

Następnie Trybunał zbadał, czy brak przymiotu niezawisłości u sędziego orzekającego jednoosobowo w pierwszej instancji nie został zniwelowany przez rozpoznanie sprawy skarżących przez sąd drugiej instancji, spełniający już wymogi art. 6 ust. 1 Konwencji. Trybunał stwierdził, że do takiego zniwelowania naruszenia nie doszło, gdyż sąd drugiej instancji nie był władny uchylić wyroku właśnie z powodu wydania go przez asesora.

Orzekając jednogłośnie naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji, Trybunał wyraźnie stwierdził w punkcie 56 uzasadnienia wyroku, że w sprawie skarżących nie zaistniały okoliczności, które wymagałyby wznowienia postępowania krajowego zakończonego prawomocnym wyrokiem. Jednocześnie w części uzasadnienia wyroku poświęconej jego skutkom (punkty 64-67) Trybunał obszernie określił następstwa swego wyroku w krajowym porządku prawnym. Powołując się na zasadę pewności prawa, jak również na fakt likwidacji stanu naruszenia standardu konstytucyjnego i konwencyjnego przez ustawodawcę, Trybunał stwierdził, że „w tym szczególnym kontekście orzeczenie naruszenia [Konwencji] nie musi uruchamiać obowiązku państwa w zakresie wznowienia wszystkich postępowań, w których w pierwszej instancji orzekali asesory.”

Trybunał nie zasądził zadośćuczynienia na rzecz skarżących.

* *
*

All – Orzecznictwo ETPCz w sprawach przeciwko innym państwom Rady Europy

Klaus – Peter Kriegisch przeciwko Republice Federalnej Niemiec – decyzja z dnia 23 listopada 2010 r., skarga nr 21698/06 (kluczowe zagadnienia: prawo do sądu bezstronnego; rzetelność postępowania a porozumienia karnoprocesowe; bezstronność sędziego, który w innym procesie orzekał na podstawie tych samych okoliczności faktycznych; wystąpienie przez sędziego do oskarżonego z propozycją obniżenia kary w zamian za przyznanie się a bezstronność sędziego w toku dalszego orzekania po odrzuceniu tej propozycji)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

W poprzednich zeszytach POESK były już omawiane orzeczenia dotyczące zarzutu naruszenia prawa do sądu bezstronnego wskutek orzekania w sprawie przez sędziego, który w innym postępowaniu sądził oskarżonych włączonych w tę samą działalność przestępczą (wyrok w sprawie *Schwarzenberger przeciwko Republice Federalnej Niemiec* z dnia 10 sierpnia 2006 r.; wyrok w sprawie *Poppe przeciwko Niderlandom* z dnia 24 marca 2009 r.) W sprawie K. P. Kriegischa pojawił się jednak nowy element. Oprócz tego, że sędzia G. sądził wcześniej współoskarżonego H., który dobrowolnie poddał się karze, to jeszcze na samym początku procesu złożył oskarżonemu propozycję przyznania się do winy w zamian za istotne złagodzenie wymiaru kary. Ponadto w uzasadnieniu wyroku skazującego H. skarżący został wskazany jako trzykrotny nabywca narkotyków. Pomimo tych okoliczności, Trybunał większością głosów uznał skargę za niedopuszczalną, kwalifikując zarzuty skarżącego jako oczywiście bezzasadne. Omówione orzeczenie potwierdza dość liberalne podejście Trybunału do oceny, czy w sprawie zaistniały obiektywne okoliczności uzasadniające wątpliwości oskarżonego co do bezstronności sędziego.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący został oskarżony o nabycie kokainy od niejakiego H., który przywiózł ją z Niderlandów, działając razem z B. i S. Wspomniani B. i S. uczestniczyli jedynie w przewozie narkotyków, ale nie w ich sprzedaży skarżącemu.

Dnia 14 maja 2004 r. H. został skazany na karę 11 lat pozbawienia wolności przez skład orzekający, któremu przewodniczył sędzia G. Oskarżony H. przyznał się do winy po uprzednim zaakceptowaniu propozycji wymierzenia niższej kary. W uzasadnieniu wyroku skazującego H., sąd wskazał skarżącego z imienia i nazwiska jako trzykrotnego nabywcę kokainy od H.

Dnia 6 maja 2004 r. rozpoczęło się postępowanie sądowe przeciwko skarżącemu. Składowi orzekającemu przewodniczył G. Dnia 22 lipca 2004 r., sąd przesłuchał policjanta, który w toku postępowania przygotowawczego odbierał wyjaśnienia od S. i B., oraz H., który jednak odmówił składania zeznań stwierdzając, że „wszystko, co może zrobić dla skarżącego, to zamilczeć”. Tego dnia, w czasie przerwy w rozprawie sędzia złożył skarżącemu propozycję, że jeżeli przyzna się do winy, to orzeczona kara pozbawienia wolności nie przekroczy 6 lat. W przeciwnym razie trzeba będzie odroczyć rozprawę i jeżeli w toku dalszego procesu stawiane mu zarzuty potwierdzą się, grozi mu kara 12 lat pozbawienia

wolności. Skarżący nie przyjął propozycji sędziego. Złożenie propozycji i jej odrzucenie nie zostało zaprotokołowane.

Dnia 2 września 2004 r. Sąd Okręgowy w Mosbach, w składzie trzyosobowym obejmującym sędziego G., orzekł o dalszym stosowaniu wobec skarżącego tymczasowego aresztowania uznając, że wyniki rozprawy potwierdzają podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa handlu narkotykami.

W czasie kolejnej rozprawy, dnia 21 października 2004 r., skarżący domagał się wyłączenia sędziego G. z dalszego orzekania z powodu braku jego bezstronności. Skarżący zarzucił, że sędzia G. w toku poprzedniego procesu złożył H. nielegalną propozycję dogadania się, obejmującą także obietnicę rezygnacji ze stosowania środka zabezpieczającego, co było sprzeczne z prawem niemieckim. Zdaniem skarżącego, H. przyznał się do winy pod wpływem nielegalnej presji. Następnie skarżący zarzucił, że odmowa złożenia zeznań przez H. w czasie pierwszej rozprawy została stronniczo zinterpretowana przez sędziego G. na jego niekorzyść. Skarżący twierdził, że sędzia G. zmanifestował przekonanie o jego winie wydając postanowienie o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania. Skarżący argumentował też, że sędzia G. składając mu propozycję poddania się karze już na pierwszej rozprawie, ujawnił brak bezstronności.

Wniosek skarżącego o wyłączenie sędziego G. został uznany za bezzasadny.

Na kolejnych rozprawach w dniach 25 i 29 października oraz 4 i 8 listopada 2004 r., sąd ponownie przesłuchał H., S., B. i oficera policji P. Tym razem H. zaprzeczył, jakoby sprzedawał narkotyki skarżącemu. Sąd przesłuchał także innych świadków. Dnia 8 listopada 2004 r. został wydany wyrok skazujący skarżącego na karę 9 lat pozbawienia wolności. W uzasadnieniu wyroku sąd stwierdził, że wyjaśnienia H. złożone w toku jego własnego procesu nie zostały zaliczone do materiału dowodowego w sprawie skarżącego.

Skarżący odwołał się od tego wyroku, zarzucając m.in. brak bezstronności sędziemu G. Jego odwołanie, jak i późniejsza skarga konstytucyjna, nie zostały uwzględnione.

2. Zarzuty skarżącego

Zdaniem skarżącego sędzia G. nie był bezstronny, co spowodowało, że nie zapewniono mu prawa do rzetelnego procesu w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Na początku rozważań Trybunał przypomniał ogólne standardy przeprowadzenia oceny bezstronności sędziego.

Ustalenie bezstronności sędziego wymaga zbadania dwu okoliczności: stanu osobistych przekonań i zachowania konkretnego sędziego w danej sprawie (tzw. test subiektywny) oraz upewnienia się, czy udział sędziego w orzekaniu oferował odpowiednie gwarancje dla wyłączenia jakichkolwiek wątpliwości co do braku bezstronności jego osoby (tzw. test obiektywny).

Subiektywna bezstronność sędziego powinna być domniemywana aż do jej obalenia za pomocą dowodów. Trybunał nie dopatrył się żadnych okoliczności, które obaliłyby domniemanie bezstronności subiektywnej sędziego G.

Następnie Trybunał przystąpił do badania, czy okoliczności sprawy uzasadniają jakiegokolwiek wątpliwości co do bezstronności G. (test obiektywny). Trybunał podkreślił, że przy decydowaniu, czy w danej sprawie są usprawiedliwione powody do obaw o brak bezstronności konkretnego sędziego, opinia skarżącego jest istotna, jednak nie ma decydującego znaczenia. Decydujące jest bowiem to, czy obawy te są obiektywnie uzasadnione.

Zdaniem Trybunału fakt, że sędzia orzekał już co do podobnych ale niepowiązanych ze sobą zarzutów karnych lub okoliczność, że sądził już współoskarżonego w oddzielnym postępowaniu, same w sobie nie wystarczają do sformułowania uzasadnionych wątpliwości co do bezstronności takiego sędziego w późniejszym postępowaniu (por. *Poppe przeciwko Niderlandom*, wyrok z dnia 24 marca 2009 r. i *Schwarzenberger przeciwko Republice Federalnej Niemiec*, wyrok z dnia 10 sierpnia 2006 r.).

Trybunał stwierdził także, że wysunięcie przez sędziego G. propozycji dobrowolnego poddania się skazaniu przez skarżącego i wymierzenia mu niższej kary, należy uznać za usprawiedliwione ze względu na potrzebę zapewnienia sprawnego prowadzenia postępowania. Zauważył przy tym, że wskazane okoliczności razem wzięte mogły rzeczywiście wywołać u skarżącego wątpliwości co do bezstronności sędziego G. Dlatego Trybunał przystąpił do zbadania, czy wątpliwości te trzeba uznać za obiektywnie uzasadnione.

Trybunał odniósł się kolejno do wszystkich wskazanych przez skarżącego okoliczności, które jego zdaniem świadczyły o braku bezstronności sędziego G. i orzekł, że wątpliwości skarżącego nie są obiektywnie uzasadnione. W pierwszej kolejności Trybunał stwierdził, że nie dostrzega, aby ustalenia poczynione w procesie karnym przeciwko H. miały wpływ na postępowanie karne prowadzone w sprawie skarżącego. Zawarte w uzasadnieniu wyroku przeciwko H. stwierdzenia co do nabycia narkotyków przez skarżącego nie wiązały sądu orzekającego w sprawie skarżącego ani nie skutkowały przypisaniem mu winy.

Następnie Trybunał stwierdził, że dogadanie się H. z Sądem Okręgowym w Mosbach było zgodne z prawem i brak jest dowodów na to, by z naruszeniem prawa, rzeczywiście obejmowało ono kwestię rezygnacji z zastosowania środka zabezpieczającego. Trybunał uznał za niedopuszczalne wzięcie pod uwagę faktów podniesionych przez skarżącego dopiero w odpowiedzi na obserwacje rządu przedłożone w jego sprawie. W odpowiedzi tej skarżący wspominał o informacji o przebiegu „dogadywania się” co do kary pomiędzy H. i Sądem Okręgowym w Mosbach, jaką uzyskał od adwokata H. w 2009 r. Trybunał stwierdził, że skarżący nie podniósł tej okoliczności przed sądem krajowym, uniemożliwiając mu tym samym odniesienie się do niej. Z tego powodu nie może być ona brana pod uwagę przy rozpatrywaniu jego skargi. Podsumowując, zdaniem Trybunału, sędzia G. nie spowodował sytuacji, która uniemożliwiłaby H. swobodne składanie zeznań w sprawie skarżącego.

W ocenie Trybunału także wysunięcie propozycji dobrowolnego poddania się karze w czasie pierwszej rozprawy i jej odrzucenie przez skarżącego nie skutkowało brakiem bezstronności sędziego G. w toku dalszego orzekania. Trybunał zauważył, że sędzia wystąpił z tą propozycją po przeprowadzeniu części dowodów, mianowicie po przesłuchaniu policjanta P. i świadka H.

Trybunał nie uznał też, aby treść propozycji skierowanej do skarżącego mogła uzasadniać zarzut braku bezstronności. Ta część argumentacji Trybunał jest nieco niejasna. Z jednej strony Trybunał stwierdził, że pewne wątpliwości budzi duża rozpiętość pomiędzy karą wskazaną przez G. jako możliwa do uzyskania w przypadku przyznania się skarżącego (6 lat) a maksymalną karą przewidzianą za zarzucane skarżącemu przestępstwo (12 lat po-

zbawienia wolności). Trybunał stwierdził, że tak istotne obniżenie proponowanej kary mogło u skarżącego budzić wrażenie wywierania na niego presji w celu uzyskania jego przyznania się do winy. W dalszej części swoich wywodów Trybunał uznał jednak, że nie jest jego zadaniem oceniać praktykę stosowania prawa krajowego w odniesieniu do kary wymierzonej w ramach instytucji porozumień karnoprocesowych. Tym samym orzekł, że nawet zaproponowanie przez sędziego G. tak istotnego obniżenia kary nie może być uznane za wywieranie presji na skarżącego i w rezultacie nie wpływa na bezstronność tego sędziego.

W ostatniej kolejności Trybunał zbadał przebieg postępowania karnego prowadzonego wobec skarżącego po odrzuceniu przez niego propozycji dobrowolnego poddania się karze. Trybunał uznał, że nie wskazuje ono na brak bezstronności sędziego G. Podsumowując wszystkie ustalenia, Trybunał, większością głosów uznał skargę za oczywiście bezzasadną i w rezultacie – za niedopuszczalną.

W ostatnim akapicie uzasadnienia Trybunał zbiorczo odniósł się do pozostałych zarzutów skarżącego (naruszenia ogólnego prawa do rzetelnego procesu) i uznał, że brak jest jakichkolwiek dowodów na ich poparcie.

Sakhnovskiy przeciwko Rosji – wyrok Wielkiej Izby z dnia 2 listopada 2010 r., skarga nr 21272/03 (kluczowe zagadnienia: prawo do obrony, jakość obrony z urzędu, odpowiedzialność sądu za zapewnienie możliwości odpowiedniego przygotowania obrony)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

To ważne orzeczenie potwierdza, że zapewnienie prawa do korzystania z pomocy obrońcy nie może polegać jedynie na jego wyznaczeniu. Obrona ma być efektywna a Trybunał, chociaż niezwykle ostrożnie, uznaje, że za jej efektywność niekiedy ponoszą odpowiedzialność państwa-strony, czyli, w praktyce – sąd przed którym sprawa się toczy.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący został prawomocnie skazany w 2002 r. za podwójne zabójstwo. W toku postępowania karnego był reprezentowany przez obrońcę z urzędu, adwokata P., który przygotował też apelację w jego sprawie. W postępowaniu odwoławczym skarżący bezskutecznie wnosił o wyznaczenie mu innego obrońcy z urzędu. Wiedział bowiem, że P., ze względu na prowadzenie innej sprawy, nie będzie mógł brać udziału w rozprawie odwoławczej.

W rezultacie na rozprawie odwoławczej przed rosyjskim Sądem Najwyższym skarżący nie był reprezentowany przez obrońcę. On sam co prawda uczestniczył w rozprawie, jednak jedynie na odległość, za pomocą połączenia audiowizualnego pomiędzy salą rozpraw a aresztem śledczym.

W kolejnych latach skarżący kilkakrotnie próbował doprowadzić do wznowienia zakończonogo postępowania karnego, powołując się na naruszenie jego prawa do obrony przez Sądem Najwyższym. Jego wnioski zostały uznane za bezzasadne. Dopiero kiedy skarga skarżącego do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka została przekazana rządowi rosyjskiemu do ustosunkowania się, Sąd Najwyższy zdecydował o ponownym przeprowadzeniu postępowania odwoławczego wobec skarżącego. Miało to doprowadzić do zniwelowania uchybień zaistniałych w toku pierwszego procesu.

Dnia 10 sierpnia 2007 r. Sąd Najwyższy zdecydował o dopuszczeniu do udziału skarżącego w ponownej rozprawie odwoławczej za pomocą połączenia audiowizualnego, gdyż skarżący przebywał wówczas w zakładzie karnym oddalonym o 3 000 km od Moskwy. Kilka miesięcy przed rozprawą, dnia 20 sierpnia 2007 r. skarżący złożył na piśmie nowe zarzuty odwoławcze. Wnosił też o doprowadzenie go na rozprawę odwoławczą.

Rozprawa odwoławcza odbyła się dnia 29 listopada 2007 r. Sąd zdecydował, że będzie rozpatrywał jedynie zarzuty odwoławcze podniesione przez obrońcę skarżącego w poprzednim procesie w 2002 r. Oddalił też wniosek skarżącego o doprowadzenie na rozprawę uznając, że zapewnienie mu uczestnictwa za pomocą video-konferencji będzie wystarczające. W czasie połączenia audiowizualnego Sąd przedstawił skarżącemu jego obrońcę wyznaczonego z urzędu, Panią A. i umożliwił im 15 minutową rozmowę pod nieobecność innych osób, bezpośrednio przed rozpoczęciem rozprawy.

Skarżący stwierdził, że nie będzie korzystał z pomocy obrońcy A., gdyż chciałby się spotkać i porozmawiać z nią osobiście. W odpowiedzi na to Sąd Najwyższy odnotował, że: skarżący nie wskazał, żeby zaistniały rozbieżności w linii obrony pomiędzy nim a obrońcą; nie domagał się też wyznaczenia innego obrońcy ani nie skorzystał z możliwości udzielenia pełnomocnictwa obrońcy z wyboru po uzyskaniu informacji o ponownym przeprowadzeniu procesu. Z tych powodów Sąd Najwyższy uznał, że obrońca A. może reprezentować skarżącego i przystąpił do rozpoznania odwołania. Tego samego dnia Sąd Najwyższy oddalił apelację skarżącego.

2. Prawo mające zastosowanie w sprawie

Zgodnie z art. 51 Kodeksu Postępowania Karnego Rosji, oskarżony musi być reprezentowany przez obrońcę w toku procesu, jeżeli zarzucono mu popełnienie poważnego przestępstwa, zagrożonego karą przekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, karą dożywotniego pozbawienia wolności lub karą śmierci. Zgodnie z art. 52 rosyjskiego k.p.k., oskarżony może zrzec się obrony obligatoryjnej, lecz musi to uczynić na piśmie. Zrzeczenie się może być wycofane w każdym czasie w toku procesu.

3. Zarzuty skarżącego

Skarżący podniósł w skardze zarzut naruszenia jego prawa do rzetelnego procesu przez niezapewnienie mu osobistego uczestnictwa w rozprawie odwoławczej i niezagwarantowanie możliwości skonsultowania się z obrońcą wyznaczonym z urzędu. Skarżący uważał, że w jego sprawie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 „c” Konwencji.

4. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Trybunał odrzucił wstępne zastrzeżenia rządu, który twierdził, że skarżący utracił status ofiary wskutek ponownego przeprowadzenia postępowania odwoławczego przed Sądem Najwyższym. Uznał też, że skarżący nie zrzekł się prawa do posiadania obrońcy w rozumieniu art. 52 rosyjskiego k.p.k. Trybunał nie zaakceptował argumentów rządu, że skarżący, przez rezygnację z korzystania z pomocy obrońcy A., zrzekł się praw gwarantowanych w art. 6 ust. 3 Konwencji. Trybunał podkreślił, że skarżący nie był poinformowany o wyznaczeniu mu A. jako obrońcy aż do dnia rozprawy odwoławczej. Skarżący odmówił korzystania z pomocy A. wyłącznie z tego powodu, że uważał jej uczestnictwo w rozprawie

odwoławczej za nieefektywne. Zatem to właśnie bierne zachowanie A. było przyczyną rezygnacji z korzystania z jej pomocy.

Przechodząc do rozstrzygnięcia meritum zarzutu Trybunał przypomniał, że celem Konwencji jest zagwarantowanie praw, które są praktyczne i efektywne a nie jedynie iluzoryczne. Toteż samo wyznaczenie obrońcy z urzędu nie zapewnia efektywności pomocy prawnej, jaką obrońca z urzędu ma świadczyć oskarżonemu (por. wyrok w sprawie *Artico przeciwko Włochom* z dnia 13 maja 1980 r., § 33; wyrok w sprawie *Imbrioscia przeciwko Szwajcarii* z dnia 24 listopada 1993 r., § 38).

Trybunał przywołał też swoje wcześniejsze orzecznictwo dotyczące swobody kontaktowania się oskarżonego z jego obrońcą. W wyroku *Castravet przeciwko Mołdawii* (z dnia 13 marca 2007 r.) Trybunał uznał swobodę indywidualnego, niezakłóconego obecnością osób trzecich, kontaktu oskarżonego z obrońcą za istotny element prawa do rzetelnego procesu.

Jednocześnie Trybunał przypomniał, że uczestniczenie w rozprawie za pomocą łącza audiowizualnego samo w sobie nie jest sprzeczne z prawem do rzetelnego procesu. Oskarżonemu należy jednak zapewnić możliwość śledzenia przebiegu wszystkich czynności, możliwość wysłuchania i efektywnego i komunikowania się z obrońcą (wyrok w sprawie *Marcello Viola przeciwko Włochom* z dnia 5 października 2006 r.).

Oceniając sposób prowadzenia postępowania odwoławczego w sprawie skarżącego, Trybunał stwierdził na wstępie, że adwokat A. była wykwalifikowanym prawnikiem a pomiędzy nią a skarżącym nie było różnicy zdań co do linii obrony. Trybunał przyjął, zgodnie z twierdzeniami rządu, że A. zapoznała się z aktami sprawy. Zatem, chociaż nie jest znana liczba godzin, jaką A. spędziła zapoznając się ze sprawą skarżącego, Trybunał przyjął, że „a priori była ona przygotowana do pełnienia funkcji obrońcy oskarżonego.” To ustalenie okazało się jednak niewystarczające. Trybunał przystąpił bowiem do badania, czy sposób przeprowadzenia rozprawy, a w szczególności sposób zaaranżowania kontaktu oskarżonego z jego obrońcą, był zgodny z prawem do obrony.

Trybunał stwierdził, że kontakty oskarżonego z jego obrońcą powinny opierać się na relacji wzajemnego zaufania i zrozumienia. Zatem, chociaż wyjątkowo za dopuszczalne można uznać czasowe ograniczenie swobody tych kontaktów (por. wyrok w sprawie *Lanz przeciwko Austrii* z dnia 31 stycznia 2002 r.), to jednak nie może ono podważać prawa do obrony, gdyż musi być ono respektowane w każdych okolicznościach. Skarżący mógł porozmawiać ze swoim obrońcą za pośrednictwem łącza audiowizualnego przez 15 minut bezpośrednio przed rozprawą odwoławczą. Zdaniem Trybunał, mając na względzie stopień skomplikowania sprawy, ten czas trzeba jednoznacznie uznać za niewystarczający dla przedyskutowania jej z obrońcą i nabrania przez skarżącego przekonania, że A. należy znać jego sytuację prawną.

Trybunał odnotował też, że skarżącemu umożliwiono komunikowanie się z obrońcą za pomocą połączenia audiowizualnego sali rozpraw z aresztem śledczym, które było zainstalowane i kontrolowane przez państwo. Pomimo nieobecności innych osób w obu pomieszczeniach, skarżący mógł jednak odczuwać skrępowanie i obawiać się podsłuchiwania jego rozmowy z adwokatem. Inaczej jak we wspomnianej sprawie *Marcello Viola*, skarżący nie miał możliwości porozmawiania z obrońcą przez telefon. Nie zapewniono mu też pomocy obrońcy na miejscu, bezpośrednio w areszcie śledczym (w sprawie *Marcello Vio-*

la, zgodnie z włoskimi przepisami, skarżący miał prawo do konsultacji z obrońcą w areszcie śledczym).

Trybunał odnotował, że rząd nie wyjaśnił, dlaczego nie podjęto kroków zapewniających skarżącemu efektywny kontakt z obrońcą wcześniej, przed rozprawą. Akceptując niemożność doprowadzenia oskarżonego do sali rozpraw ze względu na odległość (ponad 3 000 km), Trybunał stwierdził jednak, że można było zapewnić skarżącemu możliwość rozmowy telefonicznej z obrońcą lub wyznaczyć mu obrońcę w okręgu, w którym znajdował się areszt śledczy. Obrońca ten mógł towarzyszyć oskarżonemu w czasie rozprawy. Trybunał stwierdził też, że Sąd Najwyższy mógł przerwać rozprawę dając tym samym skarżącemu i jego obrońcy wystarczający czas na przygotowanie obrony.

Zdaniem Trybunału na rozprawie odwoławczej w dniu 29 listopada 2007 r. nie zapewniono skarżącemu prawa do obrony w sposób wymagany przez art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 „c” Konwencji. Ponieważ to postępowanie odwoławcze miało na celu zniwelowanie uchybień zaistniałych w pierwszym procesie, Trybunał uznał, że w całym postępowaniu wobec skarżącego, zakończonym rozprawą w dniu 29 listopada 2007 r., doszło do naruszenia prawa do obrony. Wobec takiego rozstrzygnięcia Trybunał orzekł, że nie jest konieczne odrębne badanie zarzutu skarżącego, że jego uczestniczenie w rozprawie za pośrednictwem łącza audiowizualnego naruszyło prawo do rzetelnego procesu.

Trybunał zasądził na rzecz skarżącego 2 000 euro słusznego zadośćuczynienia.

* *
*

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W SPRAWACH KARNYCH ORAZ ZAGADNIENI OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz ZA OKRES 1 sierpnia – 31 grudnia 2010 r.

I. Książki:

1. Garlicki L. (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz*, tom II, Warszawa 2011;
2. Gardocki L., Godyń J., Hudzik M., Paprzycki L.K., (red.), *Dialog między sądami i trybunałami*, Sąd Najwyższy 2010;

II. Artykuły i rozprawy:

1. Bajorek G. R., *Mecenas ma głos, czyli o ograniczeniach swobody wypowiedzi przysługującej adwokatom na podstawie najnowszego orzecznictwa strasburskiego*, Pałestra nr 7-8/2010;
2. Barcz J., *Ramy prawne przystąpienia Unii Europejskiej do EKPCz w świetle postanowień TUE i TFUE. Uwagi wstępne*, Biuletyn Biura Informacji Rady Europy nr 3-4/2010;
3. Brodzisz Z., *Kilka uwag znaczeniu dla praktyki prokuratorskiej orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach dotyczących „prowokacji policyjnej”*, Prokurator nr 3/2010;
4. Hermeliński W., Nita B., *Wykonywanie wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka poprzez wznowienie prawomocnie zakończonego postępowania*, Pałestra nr 11-12/2010;

5. Kamiński I. C., *Prawo do życia i zakaz tortur oraz poniżającego i niehumanitarnego traktowania w orzecznictwie ETPCz w 2009 r.*, Europejski Przegląd Sądowy nr 10/2010;
6. Karska E., Karski K., *Dopuszczalność składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka skierowanej przeciwko wszystkim państwom członkowskim Unii Europejskiej z tytułu łącznej odpowiedzialności za działania i zaniechania jej instytucji*, Biuletyn Biura Informacji Rady Europy nr 3-4/2010;
7. Kowalska R., *Pierwszy etap prac Unii Europejskiej nad przystąpieniem do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – wytyczne negocjacyjne na rokowania akcesyjne*, Biuletyn Biura Informacji Rady Europy nr 3-4/2010;
8. Łętowska E., *Zapewnienie skuteczności orzeczeniom sądów międzynarodowych*, Europejski Przegląd Sądowy nr 10/2010;
9. Machińska H., *Uwagi wstępne o przystąpieniu Unii Europejskiej do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Biuletyn Biura Informacji Rady Europy nr 3-4/2010;
10. Nita B., *Orzeczenie ETPCz jako podstawa wznowienia postępowania karnego*, Europejski Przegląd Sądowy nr 9/2010;
11. Mathisen G., *On the Fairness of Proceedings for Extradition or Surrender*, European Human Rights Lw Review, nr 5/2010;
12. Sepiolo I., *Nieobowiązywanie doktryny „owoców zatrutego drzewa” a wytyczne ETPCz*, Palestra nr 9-10/2010;
13. Skrzydło J., *Wykonanie wyroku ETPCz*, Europejski Przegląd Sądowy nr 11/2010;
14. Spurek S., *Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie przemocy w rodzinie*, Palestra nr 7-8/2010;
15. Tapia I. R., *Effective Remedies for the Violation of the Right to Trial within a Reasonable Time in Criminal Proceedings*, Eucrim nr 4/2010;
16. Wąsek-Wiaderek M., *Orzekanie w przedmiocie tymczasowego aresztowania przez Sąd Najwyższy a prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* (w:) *Studia i Analizy Sądu Najwyższego*, tom V, red. K. Ślęzak, Warszawa 2011, s. 244-265;
17. Weigend E., Długosz J., *Stosowanie środka zabezpieczającego określonego w art. 95a § 1a KK w świetle standardów europejskich. Rozważania na tle wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 17.12.2009 r. w sprawie M. V. Niemcy*, e-Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, data pobrania ze strony www.czpk.pl: 11.01.2011r.
18. Wiliński P., *Niezależność sądu – standard konstytucyjny i konwencyjny*, Kwartalnik Prawa Publicznego nr 1-2/2010;
19. Wołasiewicz J., *Przystąpienie Unii Europejskiej do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – wizja Rady Europy*, Biuletyn Biura Informacji Rady Europy nr 3-4/2010.

*

*

*

CZĘŚĆ B

BI – Orzecznictwo ETS związane z problematyką prawnokarną⁶

Od dnia 1 sierpnia do dnia 31 grudnia 2010 r. Trybunał Sprawiedliwości wydał trzy orzeczenia prejudycjalne dotyczące współpracy sądowej w sprawach karnych. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 października 2010 r. w sprawie C-306/09, *Postępowanie dotyczące wykonania europejskiego nakazu aresztowania wydanego przeciwko I. B.*, został omówiony przeze mnie w Biuletynie Prawa Karnego nr 7/10, s. 60-62. Dwa pozostałe wyroki (w sprawach C-205/09 i C-261/09) są omówione poniżej.

Sprawa C-205/09 – wyrok ETS z dnia 21 października 2010 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez sąd węgierski w toku postępowania karnego przeciwko Emilowi Eredicsowi (kluczowe zagadnienia: pojęcie „ofiary” w rozumieniu decyzji ramowej w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym, mediacja)

1. Prawo mające zastosowanie w sprawie

1.1. Przepisy prawa unijnego

Sprawa dotyczy wykładni art. 1 lit. a oraz art. 10 ust. 1 decyzji ramowej Rady 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym (Dz. Urz. L 82, s. 1). Przepisy te stanowią:

art. 1 lit. a:

„Dla celów niniejszej Decyzji ramowej:

- a) "ofiara" oznacza osobę fizyczną, która doznała szkody, włączając w to uszkodzenie ciała lub szkodę psychiczną, cierpienie emocjonalne lub stratę ekonomiczną, spowodowane bezpośrednio przez działania lub zaniechania stanowiące naruszenie prawa karnego Państwa Członkowskiego;”

art. 10 ust. 1:

„1. Każde Państwo Członkowskie dąży do promowania mediacji w sprawach karnych w odniesieniu do przestępstw, dla których uzna taki środek za właściwy.”

1.2. Przepisy prawa węgierskiego

Węgierski Kodeks postępowania karnego przewiduje skierowanie sprawy do mediacji na wniosek lub za zgodą stron postępowania przygotowawczego (podejrzanego i pokrzywdzonego). Mediacja jest dopuszczalna w sprawach o przestępstwa przeciwko osobom, bezpieczeństwu w komunikacji lub mieniu, zagrożone karą do 5 lat pozbawienia wolności. Przestępstwo oszustwa jest objęte tym katalogiem, natomiast nie obejmuje on uregulowanego w art. 314 węgierskiego k.k. przestępstwa naruszenia interesów finansowych Unii Europejskiej.

Przesłanki skierowania sprawy do mediacji reguluje art. 221/A węgierskiego k.p.k., który stanowi:

⁶ Przy omawianiu orzeczeń korzystano z ich polskiej wersji językowej dostępnej na stronie internetowej Trybunału pod adresem: www.curia.eu Fragmenty prezentacji wyróżnione czcionką pochyłą stanowią cytaty z publikowanych przez Trybunał polskich tekstów orzeczeń.

„[...]”

3. Prokurator postanawia z urzędu lub na wniosek podejrzanego, obrońcy lub pokrzywdzonego o zawieszeniu postępowania na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy i o przeprowadzeniu postępowania mediacyjnego, jeżeli:

a) możliwe jest umorzenie postępowania na podstawie art. 36 kodeksu karnego lub odstąpienie od wymierzenia kary;

b) podejrzany w toku postępowania przygotowawczego przyznaje się do popełnienia zarzucanych mu czynów, zgadza się na naprawienie szkody poniesionej przez pokrzywdzonego i może ją naprawić lub może w inny sposób wynagrodzić pokrzywdzonemu szkodliwe skutki czynu zabronionego;

c) podejrzany i pokrzywdzony wyrazili zgodę na przeprowadzenie postępowania mediacyjnego, oraz

d) uwzględniając charakter czynu zabronionego, sposób jego popełnienia i osobę podejrzanego, można odstąpić od przeprowadzenia postępowania sądowego lub jeżeli uzasadnione jest założenie, że sąd przy wymierzaniu kary będzie mógł stwierdzić czynny żal.

[...]”

Zawarcie ugody wywiera konkretny wpływ na dalszy tok postępowania. Zgodnie z art. 36 węgierskiego Kodeksu karnego:

„1. Nie podlega karze ten, kto w ramach postępowania mediacyjnego zapewnia pokrzywdzonemu odszkodowanie za szkodę wyrządzoną czynem zabronionym przeciwko osobom (rozdział XII, tytuły I i III kodeksu karnego), bezpieczeństwu w komunikacji (rozdział XIII kodeksu karnego) lub mieniu (rozdział XVIII kodeksu karnego) zagrożonym karą pozbawienia wolności do lat trzech lub w inny sposób doprowadzi do naprawienia szkodliwych skutków tego czynu zabronionego.

2. W odniesieniu do czynów zabronionych, o których mowa w ust. 1, zagrożonych karą pozbawienia wolności do lat pięciu, można odstąpić od wymierzenia kary, jeżeli sprawca w ramach postępowania mediacyjnego zapewni pokrzywdzonemu odszkodowanie za szkodę wyrządzoną zagrożonym karą czynem zabronionym lub w inny sposób doprowadzi do naprawienia szkodliwych skutków tego czynu zabronionego.

3. Przepisy ust. 1 i 2 nie mają zastosowania, jeśli sprawca:

a) jest recydywistą wielokrotnym lub recydywistą, który popełnił przestępstwa kwalifikowane,

b) uczestniczył w przestępstwie zorganizowanym,

c) spowodował swym czynem śmierć osoby,

d) popełnił umyślnie czyn zabroniony w okresie zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności lub, w przypadku skazania na podlegającą wykonaniu karę pozbawienia wolności za popełnienie umyślnego czynu zabronionego, przed rozpo-

częciem wykonywania tej kary, a także w okresie zwolnienia warunkowego lub odroczenia wykonania tej kary”.

2. Stan faktyczny sprawy

Oskarżonymi w sprawie są Emil Eredics, dyrektor przedszkola i szkoły podstawowej i Mária Sápi, zarządzająca spółką Apátistvánfalvi Hotel Apát Kereskedelmi és Szolgáltatási Korlátolt Felelősségű Társaság (spółką z ograniczoną odpowiedzialnością prawa węgierskiego, zwaną dalej „Hotel Apát Kft.”). Mária Sápi jest jednocześnie dyrektorem hotelu Apát, prowadzonego przez spółkę Hotel Apát Kft. Emil Eredics został oskarżony przez prokuraturę o popełnienie przestępstwa naruszenia interesów finansowych Unii Europejskiej przez załączenie do sprawozdania z wykorzystania funduszy unijnych dokumentu potwierdzającego nieprawdę. W toku postępowania przygotowawczego oskarżony nie przyznał się do winy. Dopiero w postępowaniu sądowym Eredics przyznał się do zarzucanych mu czynów i chciał skorzystać z dobrodziejstwa postępowania mediacyjnego. Na rozprawie dnia 22 kwietnia 2009 r. spółka posiadająca status pokrzywdzonego w sprawie zgodziła się na skierowanie sprawy do mediacji. W rezultacie sąd zwiesił postępowanie do dnia 22 października 2009 r. celem przeprowadzenia mediacji. To orzeczenie zaskarżył prokurator. Podniósł, że mediacja jest niedopuszczalna nawet wobec możliwości zakwalifikowania czynu oskarżonego jako oszustwa. Ponadto wskazał, że mediację wyklucza zachowanie oskarżonego w toku postępowania przygotowawczego, w którym nie przyznał się on do zarzucanych mu czynów. Zdaniem prokuratora, pokrzywdzonym w tej sprawie była Wspólnota Europejska, co powoduje, że zgoda bezpośrednio pokrzywdzonej spółki na mediację nie ma znaczenia.

W tych okolicznościach sąd węgierski postanowił skierować do ETS następujące pytania prejudycjalne:

- „1) Sąd dąży do ustalenia [...] czy «osoba niebędąca osobą fizyczną» objęta jest pojęciem ofiary w rozumieniu art. 1 lit. a) decyzji ramowej [...], zważywszy na obowiązek promowania mediacji między ofiarą a sprawcą przestępstwa w sprawach karnych, o którym mowa w art. 10 decyzji ramowej, precyzując i uzupełniając przy tym wyrok wydany przez Trybunał w dniu 28 czerwca 2007 r. w sprawie C-467/05 Dell’Orto [Zb.Orz. s. I-5557].
- 2) Sąd dąży do ustalenia w odniesieniu do art. 10 ust. 1 decyzji ramowej [...], w rozumieniu którego «[k]ażde państwo członkowskie dąży do promowania mediacji w sprawach karnych w odniesieniu do przestępstw, dla których uzna taki środek za właściwy», czy wykładni pojęcia przestępstwa można dokonywać w ten sposób, że obejmuje ono wszystkie przestępstwa, których określone w ustawie znamię czynu zabronionego jest w istocie analogiczne.
- 3) Czy wykładni wyrażenia «[k]ażde państwo członkowskie dąży do promowania mediacji w sprawach karnych», zawartego w art. 10 ust. 1 decyzji ramowej [...] można dokonywać w ten sposób, że ustanowienie warunków mediacji w odniesieniu do sprawcy przestępstwa i ofiary jest możliwe przynajmniej do chwili wydania orzeczenia w pierwszej instancji, czyli w ten sposób, że wymóg uznania okoliczności faktycznych w ramach postępowania sądowego, po zakończeniu postępowania przygotowawczego, z zastrzeżeniem spełnienia innych wymaganych przesłanek, jest zgodny z obowiązkiem promowania mediacji?

- 4) *W odniesieniu do art. 10 ust. 1 decyzji ramowej [...] sąd zastanawia się nad kwestią, czy wyrażenie «[k]ażde państwo członkowskie dąży do promowania mediacji w sprawach karnych w odniesieniu do przestępstw, dla których uzna taki środek za właściwy» oznacza zagwarantowanie ogólnego dostępu do mediacji w sprawach karnych z zastrzeżeniem spełnienia pozostałych przesłanek przewidzianych ustawą, bez możliwości dokonania interpretacji. A zatem, czy jeżeli na pytanie należy odpowiedzieć w sposób twierdzący, czy jest zgodna z uregulowaniami (wymogami) ww. art. 10 przesłanka, zgodnie z którą «uwzględniając charakter przestępstwa, rodzaj mediacji i osobę podejrzanego można odstąpić od prowadzenia postępowania sądowego lub jeżeli uzasadnione jest założenie, że sąd będzie mógł rozważyć czynny żal przy wymierzaniu kary?».*

3. Odpowiedź ETS na pytania prejudycjalne

3.1. Odpowiedź na pytanie pierwsze

Trybunał dokonał przeformułowania pierwszego pytania i uznał, że sąd węgierski zmierza do ustalenia, czy art. 1 lit. a oraz art. 10 decyzji ramowej należy interpretować w ten sposób, iż dla celów promowania mediacji w sprawach karnych, o której mowa w tym art. 10 ust. 1, pojęcie ofiary obejmuje osoby prawne.

Odwołując się do orzeczenia wydanego w sprawie *Dell’Orto* (wyrok z dnia 28 czerwca 2007 r., sprawa C-467/05), Trybunał stwierdził, że **decyzja ramowa w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym odnosi się wyłącznie do osób fizycznych**. Na poparcie tej tezy przywołał w pierwszej kolejności definicję „ofiary” zawartą w decyzji ramowej, jak również te jej postanowienia, które nie mogłyby znaleźć zastosowania do pokrzywdzonych – osób prawnych.

Ponadto Trybunał wyjaśnił, że decyzja ramowa nie dyskryminuje pokrzywdzonych osób prawnych. W tym względzie w punkcie 30 uzasadnienia wyroku ETS stwierdził:

„Prawodawca unijny mógł bowiem zgodnie z prawem ustanowić system chroniący jedynie osoby fizyczne, ponieważ te ostatnie znajdują się w sytuacji obiektywnie różnej od tej, w której znajdują się osoby prawne, a to ze względu na większą podatność na wiktyimizację oraz charakter interesów, które mogą zostać naruszone w wyniku czynów zabronionych jedynie w przypadku osób fizycznych, takich jak życie czy nietykalność cielesna pokrzywdzonego.”

3.2. Odpowiedź na pytanie drugie

Uczestnicy postępowania prejudycjalnego kwestionowali dopuszczalność udzielenia odpowiedzi na pytanie drugie, uznając je za hipotetyczne wobec faktu, że decyzja ramowa nie odnosi się do mediacji pomiędzy oskarżonym a pokrzywdzonym będącym osobą prawną, jak to miało miejsce w omawianej sprawie. Trybunał uznał się jednak za uprawnionego do udzielenia odpowiedzi. Uzasadnił to w następujący sposób:

„Zgodnie z dobrze utrwalonym orzecznictwem, nawet jeśli okoliczności faktyczne zawisłej przed sądem krajowym sprawy nie są objęte zakresem stosowania prawa Unii Europejskiej, Trybunał jest właściwy do udzielenia odpowiedzi w sytuacji, gdy prawodawstwo krajowe zostało dostosowane, jeśli chodzi o rozstrzygnięcia podlegające zastosowaniu w sytuacji, która nie jest regulowana prawem Unii Europejskiej, do rozwiązań przyjętych w

prawie Unii Europejskiej. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału w niewątpliwym interesie systemu prawnego Unii jest bowiem, aby, w celu zapobiegania powstawaniu rozbieżności, każde uregulowanie prawa Unii Europejskiej miało, niezależnie od tego, w jakich warunkach ma być stosowane, jednolitą wykładnię (zob. podobnie w szczególności wyroki: z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-130/95 Giloy, Rec. s. I-4291, pkt 19–28; z dnia 11 października 2001 r. w sprawie C-267/99 Adam, Rec. s. I-7467, pkt 23–29; z dnia 15 stycznia 2002 r. w sprawie C-43/00 Andersen og Jensen, Rec. s. I-379, pkt 15–19; z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie C-3/04 Poseidon Chartering, Zb.Orz. s. I-2505, pkt 14–19).”

Odnosząc się już do samego pytania drugiego, Trybunał stwierdził, że art. 10 decyzji ramowej nie można interpretować jako obligującego państwa członkowskie do stworzenia ram prawnych dla mediacji w postępowaniach o inne czyny zabronione niż te, co do których mediacja jest dozwolona w myśl prawa krajowego. Nie ma przy tym znaczenia, że dany czyn wyczerpuje znamiona określone w dwóch albo więcej przepisach ustawy karnej, a jedynie jeden z tych przepisów jest wymieniony w katalogu spraw podlegających procedurze mediacyjnej. Przepis art. 10 decyzji ramowej pozostawia państwu członkowskim możliwość wyboru spraw, w których dopuszczalne będzie prowadzenie mediacji.

3.3. Odpowiedź na pytanie trzecie i czwarte

Trybunał uznał, że wobec odpowiedzi udzielonych na pytanie pierwsze i drugie, nie ma potrzeby ustosunkowywania się do pozostałych kwestii podniesionych przez sąd krajowy.

Ostatecznie Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na pytanie prejudycjalne sądu węgierskiego:

- „1) **Artykuły 1 lit. a) oraz art. 10 decyzji ramowej Rady 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym należy interpretować w ten sposób, że dla celów promowania mediacji w sprawach karnych, o której mowa w tym art. 10 ust. 1, pojęcie ofiary nie obejmuje osób prawnych.**
- 2) **Artykuł 10 decyzji ramowej 2001/220 należy interpretować w ten sposób, że nie zobowiązuje on państw członkowskich do umożliwienia podjęcia mediacji w przypadku wszystkich czynów zabronionych, których określone w przepisach krajowych znamię czynu zabronionego odpowiada w istocie znamieniu czynów zabronionych, w odniesieniu do których wyraźnie przewidziano w tych przepisach możliwość podjęcia mediacji.”**

Sprawa C-261/09 – wyrok ETS z dnia 16 listopada 2010 r. w sprawie pytania prejudycjalnego skierowanego przez Oberlandesgericht Stuttgart (Niemcy) w toku postępowania w sprawie wykonania europejskiego nakazu aresztowania przeciwko Gaetano Mantellowi (kluczowe zagadnienia: europejski nakaz aresztowania (ENA), obligatoryjna przesłanka odmowy wykonania ENA, ne bis in idem)

1. Prawo mające zastosowanie w sprawie⁷

⁷ Streszczenie wyroku opracowane w oparciu o jego tekst dostępny na stronie internetowej ETS pod adresem:

<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=pl&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldoc>

Przedmiotem pytania prejudycjalnego jest art. 3 pkt 2 decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania (dalej: „ENA”), a konkretnie wyrażona w nim przesłanka odmowy wykonania ENA:

„2) jeśli wykonujący nakaz organ sądowy zostaje poinformowany, że w stosunku do osoby, której dotyczy wniosek, zapadło w związku z popełnieniem tych samych czynów prawomocne orzeczenie w państwie członkowskim, z zastrzeżeniem, że jeśli została orzeczona kara, to została ona wykonana lub jest wykonywana, lub też nie może być dłużej wykonywana w świetle prawa państwa członkowskiego, w którym nastąpiło skazanie;”

„Zgodnie z art. 649 włoskiego kodeksu postępowania karnego „przeciwko oskarżonemu, który został uniewinniony lub skazany na mocy prawomocnego wyroku lub postanowienia w postępowaniu karnym, nie może zostać wszczęte nowe postępowanie karne w odniesieniu do tego samego czynu, nawet jeśli czyn ten jest traktowany inaczej z punktu widzenia jego kwalifikacji prawnej, wagi lub towarzyszących mu okoliczności”.

Z orzecznictwa Corte suprema di cassazione (włoskiego sądu kasacyjnego) wynika jednak, że na wyjątek przewidziany w art. 649 kodeksu postępowania karnego można się powołać jedynie wtedy, gdy czyn, którego dotyczy prawomocne orzeczenie, obejmuje sytuację idealnego zbiegu przestępstw, gdyż zachowanie, które już stało się przedmiotem prawomocnego orzeczenia, może zostać poddane ponownej ocenie jako okoliczność faktyczna i zakwalifikowane, zgodnie z odmienną, a nawet alternatywną oceną, jako należące do szerszej kategorii czynów karalnych”.

2. Stan faktyczny sprawy

Dnia 7 listopada 2008 r. sąd włoski wydał europejski nakaz aresztowania wobec G. Mantellego w toku postępowania karnego, w którym zarzucono mu, że:

- w okresie od stycznia 2004 r. do listopada 2005 r. uczestniczył, w ramach organizacji przestępczej liczącej co najmniej dziesięć innych osób, w zorganizowanym handlu kokainą w Vittorio, w innych włoskich miejscowościach, jak również w Niemczech. Czyny te podlegają w prawie włoskim karze co najmniej 20 lat pozbawienia wolności;
- w tym samym okresie i miejscach, działając sam lub wspólnie z innymi osobami, nielegalnie nabywał, posiadał, przewoził, sprzedawał lub przekazywał kokainę innym osobom. Czyny te są w prawie włoskim zagrożone karą od 8 do 20 lat pozbawienia wolności, przy czym kara ta może zostać zastrzona.

Z postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec oskarżonego wydanego przez sąd włoski wynikało jednocześnie, że G. Mantello był obserwowany przez włoskie organy ścigania jako podejrzewany o członkostwo w zorganizowanej grupie przestępczej zajmującej się handlem narkotykami. Podsłuchiowano także jego rozmowy telefo-

[rec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docppoag=docppoag&docav=docav&docsom=docsom&docinf=do-cinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL&docnodecisi on=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=C-261%2F09&ddatefs=&mdatefs=&ydatefs=&ddatefe=&mdatefe=&ydatefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&esmax=100&Submit=Szukaj](#)

Fragmety ujęte w cudzysłów stanowią cytaty z polskiej wersji orzeczenia.

niczne. G. Mantello został zatrzymany na dworcu kolejowym we Włoszech dnia 13 września 2005 r., kiedy wracał z Niemiec przewożąc 9,5 g i 145,96 g kokainy, odpowiadającej liczbie 599–719 indywidualnych porcji. Za nielegalne posiadanie dnia 13 września 2005 r. tej właśnie ilości narkotyków, został następnie skazany przez sąd włoski wyrokiem z dnia 30 listopada 2005 r. na karę 3 lat, 6 miesięcy i 20 dni pozbawienia wolności i grzywnę. Karę, obniżoną następnie w instancji odwoławczej, skazany odbył we Włoszech.

Dnia 29 grudnia 2008 r. G. Mantello został zatrzymany w Niemczech na podstawie ENA wydanego przez sąd włoski dnia 7 listopada 2008 r.

Sąd niemiecki orzekający w przedmiocie przekazania oskarżonego na podstawie ENA powziął wątpliwość, czy wyrok skazujący oskarżonego z dnia 30 listopada 2005 r. nie stoi na przeszkodzie przekazaniu go do Włoch. Na żądanie sądu niemieckiego, sędzia śledczy Tribunale di Catania, jako organ sądowy wydający nakaz, wyjaśnił w dniu 4 kwietnia 2009 r., że orzeczenie z dnia 30 listopada 2005 r. nie stoi na przeszkodzie ściganiu czynów wskazanych w nakazie aresztowania oraz że nie jest to sytuacja podlegająca zasadzie *ne bis in idem*.

Odpowiedź sądu włoskiego nie rozwiązała jednak wątpliwości Oberlandesgericht Stuttgart. Zdaniem sądu niemieckiego już w trakcie postępowania, które zakończyło się skazaniem G. Mantella za posiadanie kokainy, włoskie organy ścigania posiadały wystarczające dowody, by przedstawić mu zarzuty i prowadzić postępowanie o czyny zarzucane w europejskim nakazie aresztowania. Mimo to, ze względu na dobro postępowania, w celu rozbitcia grupy przestępczej i zatrzymania pozostałych jej członków, organy ścigania nie przedstawiły sędziemu śledczemu posiadanych informacji i dowodów ani nie wystąpiły w tym momencie o ściganie tych czynów. Sąd niemiecki odnotował, że zgodnie z wykładnią prawa niemieckiego dokonaną przez Bundesgerichtshof, późniejsze ściganie przestępstwa polegającego na udziale w grupie przestępczej jest zasadniczo możliwe, jeśli przedmiotem wcześniejszego aktu oskarżenia i postępowania sądowego były jedynie pojedyncze działania członka takiej grupy i jeśli oskarżony nie miał podstaw do uzasadnionego oczekiwania, że wcześniejszym postępowaniem zostały objęte wszystkie jego czyny popełnione w ramach grupy.

Sąd niemiecki podkreślił jednak, że dla dopuszczalności takiego ścigania powinien być spełniony jeszcze jeden warunek: w czasie wydania orzeczenia obejmującego pojedynczy czyn, organy ścigania nie powinny wiedzieć o popełnieniu innych pojedynczych czynów oraz przestępstwa polegającego na udziale w grupie przestępczej. W przypadku włoskich organów dochodzeniowych to właśnie ten ostatni warunek nie został spełniony.

Wobec tak zarysowanych wątpliwości, Oberlandesgericht Stuttgart zwrócił się do ETS z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy kwestia występowania „tych samych czynów” w rozumieniu art. 3 pkt 2 decyzji ramowej [...] podlega ocenie:
- a) zgodnie z prawem wydającego nakaz państwa członkowskiego,
 - b) zgodnie z prawem wykonującego nakaz państwa członkowskiego,
 - c) zgodnie z autonomiczną wykładnią pojęcia „tych samych czynów”, dokonaną na gruncie prawa Unii?

- 2) *Czy nielegalny przywóz środków odurzających stanowi „ten sam czyn” w rozumieniu art. 3 pkt 2 decyzji ramowej co członkostwo w grupie mającej na celu nielegalny handel środkami odurzającymi, jeżeli organy dochodzeniowe w chwili wydania wyroku skazującego w sprawie tego przywozu posiadały informacje i dowody, w świetle których istniało uzasadnione podejrzenie członkostwa w grupie [przestępczej], jednakże ze względu na dobro postępowania zaniechały przedstawienia stosownych informacji i dowodów sądowi i w związku z tym wystąpienia ze stosownym wnioskiem o wszczęcie postępowania karnego?”.*

3. Odpowiedź ETS na pytania prejudycjalne

Trybunał połączył oba pytania w jedno i stwierdził, że zmierzają one do ustalenia, czy w okolicznościach takich jak w sprawie przed sądem krajowym można odmówić wykonania nakazu aresztowania na podstawie art. 3 pkt 2 decyzji ramowej.

Odpowiadając na to pytanie ETS najpierw stwierdził, że pojęcie „ten sam czyn” stanowi autonomiczne pojęcie prawa Unii i jako takie może stać się przedmiotem pytania prejudycjalnego każdego sądu, do którego wpłynęła dotycząca go sprawa, na warunkach określonych w tytule VII protokołu nr 36 załączonego do traktatu FUE, dotyczącego postanowień przejściowych. Następnie Trybunał wskazał, że wykładnia pojęcia „ten sam czyn” dokonana we wcześniejszych orzeczeniach na gruncie art. 54 Konwencji wykonawczej do Układu z Schengen pozostaje aktualna również w odniesieniu do art. 3 pkt 2 decyzji ramowej w sprawie ENA.

Następnie Trybunał stwierdził, że sądowi pytającemu chodzi raczej o to, czy w sprawie objętej ENA nie doszło przypadkiem już do wydania „prawomocnego orzeczenia”. *Sąd ten zastanawia się bowiem, czy – skoro w chwili wydania wyroku w dniu 30 listopada 2005 r. włoskie organy ścigania dysponowały dowodami dotyczącymi czynów popełnionych w okresie od stycznia 2004 r. do listopada 2005 r., które to dowody mogły wykazać przestępczy udział G. Mantella w zorganizowanej grupie przestępczej, a także nielegalne posiadanie narkotyków – należy uznać, że wyrok ten jest nie tylko prawomocnym wyrokiem skazującym obejmującym pojedyncze czyny z dnia 13 września 2005 r., zakwalifikowane jako nielegalne posiadanie narkotyków w celu dalszej sprzedaży, ale także wyrokiem stanowiącym przeszkodę dla późniejszego ścigania na podstawie zarzutów takich jak opisane w nakazie aresztowania.*

Nawiązując do swoich wcześniejszych orzeczeń, ETS stwierdził w tym względzie, że:

„[...] uważa się, iż w stosunku do osoby poszukiwanej zapadło prawomocne orzeczenie obejmujące te same czyny w rozumieniu art. 3 pkt 2 decyzji ramowej, jeżeli w następstwie przeprowadzonego postępowania karnego prawo oskarżyciela publicznego do wniesienia oskarżenia ostatecznie wygasło [...] lub jeżeli organy sądowe państwa członkowskiego wydały orzeczenie uniewinniające oskarżonego z powodu braku dostatecznych dowodów [...].”

Trybunał przypomniał, że „prawomocność” orzeczenia, o której mowa w art. 3 pkt 2 decyzji ramowej, należy oceniać zgodnie z prawem tego państwa członkowskiego, w którym orzeczenie zostało wydane. Jeżeli dane orzeczenie w jednym państwie członkowskim nie eliminuje prawa oskarżyciela publicznego do wytoczenia oskarżenia na poziomie krajowym o określone czyny, to – co do zasady – nie może stwarzać przeszkody procesowej uniemożliwiającej ewentualne wszczęcie lub prowadzenie postępowania przeciwko tej osobie o te same czyny w innym państwie członkowskim. Sąd pytający uzyskał informacje od sądu

włoskiego, że zgodnie z prawem włoskim czyny objęte ENA i wyrokiem z dnia 30 listopada 2005 r. nie są tożsame. Wobec podejrzanego wydano prawomocne orzeczenie obejmujące pojedyncze czyny polegające na nielegalnym posiadaniu środków odurzających, natomiast nakaz aresztowania dotyczy ścigania za inne czyny, związane ze zorganizowaną przestępczością oraz z innymi przestępstwami nielegalnego posiadania środków odurzających w celu dalszej sprzedaży, których nie objęło orzeczenie z dnia 30 listopada 2005 r. Zatem nie nastąpiło definitywne wygaśnięcie prawa oskarżyciela publicznego do oskarżenia na poziomie krajowym jeżeli chodzi o czyny wymienione w ENA. Zdaniem Trybunału sąd niemiecki powinien wyciągnąć wszelkie wnioski z ocen, jakie zawarł w swej odpowiedzi sąd wydający ENA.

Ostatecznie Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na pytanie prejudycjalne:

„Dla celów wydania i wykonania europejskiego nakazu aresztowania pojęcie „tych samych czynów” zawarte w art. 3 pkt 2 decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi stanowi autonomiczne pojęcie prawa Unii.

W okolicznościach takich jak w sprawie przed sądem krajowym, gdy organ sądowy wydający nakaz, w odpowiedzi na zażądanie informacji w rozumieniu art. 15 ust. 2 decyzji ramowej przez organ sądowy wykonujący nakaz, wyraźnie stwierdzi – na podstawie swego prawa krajowego i w zgodzie z wymogami wynikającymi z pojęcia „tych samych czynów” zawartego w tymże art. 3 pkt 2 decyzji ramowej – że poprzednie orzeczenie wydane w jego porządku prawnym nie jest prawomocnym orzeczeniem obejmującym czyny wskazane w nakazie aresztowania, a zatem nie stanowi przeszkody dla ścigania tych czynów, organ sądowy wykonujący nakaz nie ma żadnych podstaw, by w odniesieniu do takiego orzeczenia uznać, że zachodzi przypadek obligatoryjnej odmowy przewidziany w art. 3 pkt 2 decyzji ramowej.”

* *
*

BII – wybrane sprawy rozpatrywane przez ETS dotyczące pytań prejudycjalnych skierowanych w toku postępowań karnych

Sprawa C-489/10 – pytanie prejudycjalne Sądu Najwyższego RP skierowane dnia 12 października 2010 r. w toku postępowania karnego przeciwko Łukaszowi B. (kluczowe zagadnienia: charakter sankcji przewidzianej w rozporządzeniu unijnym polegającej na pozbawienia rolnika dopłat bezpośrednich; sankcje administracyjne a sankcje karne)

Treść pytania prejudycjalnego⁸:

Jaki jest charakter prawny sankcji przewidzianej w art. 138 rozporządzenia Komisji Wspólnot Europejskich nr 1973/2004 r. ustanawiającego szczegółowe zasady zastosowania rozporządzenia Komisji nr 1782/2003 w sprawie systemów wsparcia przewidzianych w tytułach IV i IVa tego rozporządzenia oraz wykorzystania gruntów zarezerwowanych do produkcji surowców (Dz. U. WE L 345 z 20.11.2004r., s. 1), polegającej na pozbawienia rolnika dopłat bezpośrednich w kolejnych latach następujących po roku, w którym rolnik złożył nieprawdziwe oświadczenie co do wielkości areалу stanowiącego podstawę dopłat bezpośrednich?

Sprawa C-496/10 – pytanie prejudycjalne Ufficio del Giudice di Pace di Venafro (Włochy) skierowane dnia 15 października 2010 r. w toku postępowania karnego przeciwko Aldo Patriciello (kluczowe zagadnienia: „wyrażanie opinii” w czasie wykonywania obowiązków służbowych – wykładnia art. 9 protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów UE).

Treść pytania prejudycjalnego⁹:

Czy zarzucany europosłowi Aldo Patriciello czyn zabroniony (wskazany w akcie oskarżenia i będący przedmiotem decyzji Parlamentu Europejskiego w sprawie skorzystania z

⁸ Treść pytania prejudycjalnego opublikowana na stronie internetowej Trybunału pod adresem:

<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=pl&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docppoag=docppoag&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL&docnodecisionon=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=C-489%2F10&ddatefs=&mdatefs=&ydatefs=&ddatefe=&mdatefe=&ydatefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Szukaj>

⁹ Treść pytania prejudycjalnego opublikowana na stronie internetowej Trybunału pod adresem:

<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=pl&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docppoag=docppoag&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL&docnodecisionon=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=C-496%2F10&ddatefs=&mdatefs=&ydatefs=&ddatefe=&mdatefe=&ydatefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Szukaj>

immunitetu z dnia 5 maja 2009 r.) kwalifikowany jako zniewaga w rozumieniu art. 594 włoskiego kodeksu karnego, stanowi opinię wyrażoną w czasie wykonywania obowiązków służbowych w rozumieniu art. 9 protokołu¹⁰.

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ ZA OKRES 1 sierpnia – 31 grudnia 2010 r.

I. Książki:

1. L. Gardocki, J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki (red.), *Dialog między sądami i trybunałami*, Sąd Najwyższy 2010;

II. Artykuły i rozprawy:

1. Cras S., de Matteis L., *The Directive on the Right to Interpretation and Translation in Criminal Proceedings: Genesis and Description*, Eu crim nr 4/2010;
2. Dąbrowska-Kłosińska P., *Skutki wyroków prejudycjalnych TS w postępowaniu przed sądami krajowymi w świetle orzecznictwa i Traktatu z Lizbony*, Europejski Przegląd Sądowy nr 12/2010;
3. Dąbrowski D., *Ograniczony tryb exequatur w związku z funkcjonowaniem ENA – glosa do uchwały SN z 3.03.2009 r.* Europejski Przegląd Sądowy nr 8/2010;
4. De Bondt W., Vermeulen G., *The Procedural Rights Debate: A Bridge Too Far or Still Not Far Enough?*, Eu crim nr 4/2010;
5. Gardocka T., Majewski Ł., *Obowiązek odszkodowawczy państwa za czynności dokonane wobec obywatela w ramach współdziałania z obcym wymiarem sprawiedliwości (w:) Karnomaterialne i procesowe aspekty naprawienia szkody*, red. G. Artymiak, Z. Cwiakalski, Warszawa 2010;
6. Garlicki L., *Niektóre zagadnienia orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w 2009 r.*, Palestra nr 9-1-/2010;
7. Kierzyńska R., Ostropolski T., *Przekształcanie kary orzeczonej w innym państwie członkowskim UE a zasada wzajemnego uznawania – uwagi na tle uchwały SN z 3.03.2009 r.*, Europejski Przegląd Sądowy nr 8/2010;
8. Kierzyńska R., *Wzajemne uznawanie orzeczeń przepadku między państwami członkowskimi Unii Europejskiej*, Prokuratura i Prawo nr 9/2010;
9. Koncewicz T. T., *Sprawiedliwość proceduralna w sądach unijnych. Pierwsze kroki*, Palestra nr 11-12/2010;
10. Nita B., *Podstawy odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania (cz. 2)*, Palestra nr 9-10/2010;
11. Płachta M., *Konflikty jurysdykcyjne w sprawach karnych: pojęcie, geneza i środki zaradcze*, Prokuratura i Prawo nr 11/2010;
12. Sozański J., *Nowe ujęcie regulacji praw człowieka w Traktacie z Lizbony*, Ius Novum nr 2/2010;

¹⁰ Protokół (nr 7) załączony do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. C 83 z 30.3.2010 r., s. 266.

13. Weigend E., *Projekt utworzenia Prokuratury Europejskiej. Stanowisko niemieckiej doktryny prawa (w:) Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzosek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010, s. 657 – 674.